

KRZYSZTOF R. PROKOP – GLIWICE

**WYPISY ŹRÓDŁOWE DO BIOGRAFII POLSKICH BISKUPÓW
I OPATÓW Z CZASÓW RZECZYPOSPOLITEJ OBOJGA NARODÓW
ORAZ NIEWOLI NARODOWEJ DOBY ZABORÓW (XVI – XIX w.)**

(cz. VI)

W kolejnej, już szóstej części *Wypisów źródłowych*, podobnie, jak to miało miejsce w poprzedniej, dominują *monastica*. Obok mianowicie 28 zapisek dotyczących urodzin, chrztów, kolejnych stopni święceń¹, ingresów oraz zgonów i pogrzebów członków katolickiego episkopatu doby staropolskiej, pozostałe 54 świadectwa odnoszą się do opatów (w tej liczbie również komendatariuszy) i księży wspólnot monastycznych z ziem w różnych momentach historycznych związanych z polską państwowością. Konkretnie chodzi o przełożonych takich konwentów, jak mianowicie: Busko, Hebdów–Brzesko, Imbramowice, Jędrzejów, Koprzywnica, Kraków (św. Andrzeja), Lublin (Wniebowzięcia NMP Zwycięskiej), Miechów, Mogiła, Nowy Sącz, Przemyśl, Sieciechów, Staniątki, Stary Sącz, Szczyrcz, Święty Krzyż, Tyniec i Wąchock. Rzecz dotyczy zatem klasztorów: benedyktynów i benedyktynek, bożogrobców (miechowitów), brygidek, cystersów, klarysek oraz norbertanów (premonstratensów) i norbertanek (premonstratensek). Zapiski owe odnoszą się do takich faktów z biografii rzeczonych opatów i księży, jak: elekcje, instytucje, konfirmacje, benedykcje, rezygnacje oraz zgony. Pozwalają one precyzyjniej wydatować okres sprawowania przez poszczególnych przełożonych rządów, a tym samym wnieść istotne uzupełnienia lub też korektury w materii chronologii dziejów poszczególnych wspólnot monastycznych, wyżej wyliczonych. Była już wszak o tym mowa poprzednio, iż z punktu widzenia historyka

¹ W materii ustalania dat święceń (zarówno niższych, jak i wyższych) innego zasługującego na wyróżnienie grona postaci z doby staropolskiej, zob. interesujący przyczynek J. Szczepaniaka, *Święcenia kapłańskie rektorów Uniwersytetu Krakowskiego w XVII i XVIII wieku*, w: *Stromata historica in honorem Romani Mariae Zawadzki. Studia historyczne ofiarowane Romanowi Marii Zawadzkiemu w 70. rocznicę urodzin*, red. J. Urban, Kraków 2006, s. 315–336 (gdzie na s. 316–319 również ogólnej natury informacje o księgach czynności pontyfikalnych z zasobu Archiwum Kurii Metropolitalnej w Krakowie).

Kościół w Polsce dotkliwie daje się odczuć brak krytycznie zestawionych wykazów (katalogów) przełożonych kongregacji i prowincji zakonnych, a w szczególności autonomicznych wspólnot monastycznych, podczas gdy w obcych historiografiach tego rodzaju wydawnictw stale przybywa². Nie sposób zaś przystąpić do ich sporządzenia, jeśli dla czasów nowożytnych pozostaje w tak znikomym stopniu rozpoznana podstawa źródłowa, zaś wielu autorów zadowala się poprzestaniem na powtarzaniu zasobu danych widniejących w XVII– i XVIII–wiecznych edycjach, nie zawsze wszak dostatecznie krytycznych. Zacerpnięte z kościelnych akt urzędowych daty elekcji, instytucji, konfirmacji czy rezygnacji stanowią tymczasem zazwyczaj pewny i jednoznaczny punkt odniesienia, umożliwiające precyzyjne wydatowanie rządów danego opata, prepozyta generalnego lub ksieni. W przypadku tej ostatniej grupy od lat niezwykle cenny materiał dla dalszych prac badawczych dostarcza s. Małgorzata Borkowska z Żarnowca, której liczne publikacje z owej tematyki znalazły ostatnio uwieńczenie w zaplanowanym na szereg tomów, a zrealizowanym na razie tylko w dwóch woluminach *Leksykonie zakonnic polskich epoki przedrozbiorowej*³. Mimo istic benedyktyńskiej (dosłownie i w przenośni) pracowitości Autorki i wytrwałości w docieraniu do kolejnych spośród zachowanych źródeł z epoki, również jej jednak nie dane było spożytkować na użytek wyżej wspomnianego dzieła ogłaszanych w ramach naszych *Wypisów świadectw*, z których większość dostarcza danych faktograficznych M. Borkowskiej nieznanych (czytelnik będzie miał możliwość zweryfikować powyższą konstatację w oparciu o wskazania bibliograficzne zawarte poniżej w przypisach do poszczególnych tekstów źródłowych). Tego rodzaju uwaga nie stanowi jednak jakiegoś zarzutu o krytycznej wymowie, bowiem w samym zamyśle nasza seria, publikowana na łamach „Archiwów, Bibliotek i Muzeów Kościelnych”, gromadzi takie właśnie rozproszone świadectwa, łatwe do przeoczenia, do których odnaczający się nawet największa akrybią badacz może w trakcie prowadzonych kwerend nie dotrzeć, bo wszak dla każdego poszukiwań trzeba określić jakieś ramy, warunkowane ilością czasu i sił, skutkiem czego rozmaite *varia* pozostają niedostrzeżone. *Vice versa* dziwić się można tym spośród historyków (zwykle zaś dotyczy to osób o póki co znikomym doświadczeniu badawczym), którzy w przypadku opracowywania tematów z okres późnego średniowiecza, nowożytności, a zwłaszcza czasów najnowszych, zakładają, że zrozumiały w odniesieniu do epok wcześniejszych wymóg dotarcia do wszystkich zachowanych świadectw źródłowych i ich jak najpełniejszego wyzyskania, winien być i tu uważany za coś najzupełniej oczywistego, a stwierdzenie w owej materii jakichkolwiek przeoczeń samo w sobie miałyby stanowić podstawę do deprecjonowania danego dzieła i je-

² Zob. np. świeżej daty póki co dwutomowy korpus *The Heads of Religious Houses England and Wales* (t. 1: 940–1216, ed. by David Knowles, Christopher N. L. Brooke & Vera C.M. London, Cambridge 2001²; t. 2: 1216–1377, ed. by David M. Smith & Vera C.M. London, Cambridge 2001), którego omówienie – pióra piszącego obecne słowa – znajdzie czytelnik w lubelskich „Rocznikach Teologicznych”, 53 (2006) z. 4, s. 205–208.

³ M. Borkowska, *Leksykon zakonnic polskich epoki przedrozbiorowej*, t. 1: *Polska Zachodnia i Północna*, Warszawa 2004; t. 2: *Polska Centralna i Południowa*, Warszawa 2005 (na rok 2008 zapowiadane jest wydanie tomu 3).

go surowej krytyki. Niniejszy cykl *Wypisów* i w tym względzie jawi się zatem „przyjazny” dla badaczy zajmujących się dziejami Kościoła katolickiego w nowożytnym państwie polsko-litewskim, bowiem bez konieczności prowadzenia żmudnych poszukiwań otrzymują oni do ręki pierwszorzędnej wagi świadectwa do biografii szerokiego grona przedstawicieli tamtoczesnej hierarchii kościelnej, zaopatrzone przy tym w stosunkowo pokaźny zasób wskazań bibliograficznych. Pozostaje jedynie żywić nadzieję, że uwolnieni tym samym od konieczności przeglądania „na piechotę” dziesiątek czy zgoła setek woluminów w poszukiwaniu pojedynczych zapisów autorzy kolejnych opracowań naukowych, sięgając do naszych *Wypisów* i spożytkowując zawarty w nich materiał, nie będą później „maskować” źródła swych informacji i udawać, że oto jako pierwsi wprowadzają do szerokiego obiegu naukowego nieznane wcześniej świadectwa, choć zarazem oryginału danego zabytku nigdy na oczy nie widzieli. Fakt występowania tego rodzaju – delikatnie rzecz nazywając – osobliwego zjawiska, nie tak znów wcale rzadkiego w świecie naukowym, uświadomił niegdyś piszącemu obecne słowa ś.p. Ks. Prof. Bolesław Przybyszewski z Krakowa, wskazując zarazem na wydawane przez niego *Wypisy źródłowe do dziejów Wawelu z archiwaliów kapitulnych i kurialnych krakowskich* oraz bliźniaczą serię *Cracovia artificum. Supplementa. Teksty źródłowe do dziejów kultury i sztuki*, jako właśnie prawdziwą „kopalnię” materiału dla pozorowanych „odkryć”, dokonywanych przez autorów na co dzień z dala omijających kościelne zbiory archiwalne i nie podejmujących trudu rozczyszczenia niełatwych w lekturze – przede wszystkim ze względu na konieczność obznajomienia z paleografią – dawnych rękopisów łacińskich.

* * * * *

ARCHIVIO SEGRETO VATICANO (ASV)

Archivio Concistoriale, Processus Consist. – Processus Consistoriales (vol. 116, 167, 211)

ARCHIWUM ARCHIDIECEZJALNE W LUBLINIE (AAL)

Rep.60 A 104 – Akta wizyty pod rządem diecezją Jaśnie Oświeconego Kajetana Ignacego Sołtyka, biskupa krakowskiego, księcia siewierskiego, dekanatów stężyckiego, łukowskiego i parczowskiego przez W. Jmć Xiędza Jacka Kochańskiego, kanonika sandomierskiego, plebana troieckiego, w roku 1781 odprawionej, wpisane

Rep.60 A 105 – Akta wizyty generalnej w trzech dekanatach: chodelskim, urzędowskim i kazimierskim, [...] przez X. Antoniego Franciszka Dunina Kozickiego, kolegiaty pileckiej dziekana, od dnia 15 maja w roku Pańskim 1781 poczętej, a w roku 1782, w dniach ostatnich miesiąca stycznia, odprawionej i dokończonej, spisane

Rep.60 A 113 – Acta iudiciaria Illustrissimi [Domini Pauli] Piasecki, episcopi, ab

anno 1642, die 12. Martii, ad annum 1645, diem 13. Februarii. [Item] Illustrissimi Pstrokonski, episcopi, ab anno 1645, die 21. Septembris, ad annum 1655, diem 17. Martii

Rep.60 A 151 – *Acta iudiciaria Illustrissimi Domini Christophori Żegocki, episcopi Chelmensis [1670–1672]*

ARCHIWUM DIECEZJALNE W KIELCACH (ADK)

KapK 4 – *Acta capituli collegiatae Kielcensis [1743–1808]*

KapK 7 – *Acta capituli cathedralis Tarnoviensis a prima eius erectione per Pium VI et fundatione per Josephum II, Imperatorem Augustum, anno MDCCLXXXVI, post solennem introductionem Illustrissimi et Reverendissimi Domini Floriani Amandi de Janowek Janowski, episcopi, et suae cathedrae [1786–1799/1807]; od s. 303 – Acta actorum capituli cathedralis Kielcensis sub felicissimis auspiciis Excellentissimi, Illustrissimi et Reverendissimi Domini, Domini Josephi Adalberti de Boża Wola Gorski, Dei et Apostolicae Sedis gratia episcopi Kielcensis [akta kieleckiej kapituły katedralnej (1807/1811–1821) i kolegiackiej (1824–1832)]*

OK–16/1 – *Akta Konsystorza Jeneralnego Dyecezyi Krakowskiej tycczące się PP. Norbertanek buskich od roku 1786 do roku 1831*

OK–16/2 – *Akta Konsystorza Jeneralnego części Diecezyi Krakowskiej w Królestwie Polskim tycczące się Panien Norbertanek imbramowieckich [1802–1896]*

ARCHIWUM DIECEZJALNE W PŁOCKU (ADPŁ)

ACapPloc 9 – *[Acta capituli cathedralis Plocensis 1644–1656]*

ACapPloc 10 – *Acta Venerabilis capituli ecclesiae cathedralis Plocensis ab ingressu Illustrissimi et Reverendissimi Domini, Domini Joannis Gembicki, Dei et Apostolicae Sedis gratia episcopi Plocensis, anno Domini 1656 inchoata et conscripta [1656–1670]*

ACapPloc 11 – *Acta Venerabilis capituli Plocensis [1671–1684]*

ARCHIWUM KAPITUŁY KATEDRALNEJ W SANDOMIERZU (AKKS)

rkp 127 – *Acta functionum episcopalium Illustrissimi et Reverendissimi Domini, Domini Adalberti Josephi Boxa Radoszewski, Dei et Apostolicae Sedis gratia episcopi Hirinensis, suffraganei noviter erecti Sandomiriensis, praepositi infulati Klimuntoviensis, in Iwaniska curati, ab anno Domini [1787] ut sequitur*

ARCHIWUM KAPITUŁY METROPOLITALNEJ W KRAKOWIE NA WAWELU (AKapMK)

AAct 14 – *[Acta actorum capituli cathedralis Cracoviensis ab anno 1644 ad annum 1651]*

ARCHIWUM KURII METROPOLITALNEJ W KRAKOWIE (AKMK)

- AEp 28** – *Volumen unicum actorum episcopalium Reverendissimi in Christo Patris et Domini, Domini Andreae Zebrzydowski, episcopi Cracoviensis, ducis Severiae, ab anno Domini 1551^{mo} usque ad annum 1560^{muu} mensem Maium inclusive*
- AEp 29** – *Liber actorum tempore Reverendissimi in Christo Patris Domini, Domini Philippi Padniewski, Dei gratia episcopi Cracoviensis et Regni Poloniae vicecancellarii [...] [1560–1572]*
- AEp 30** – *Volumen unicum actorum episcopalium Reverendissimi in Christo Patris Domini, Domini Francisci Krasinski, episcopi Cracoviensis, ducis Severiae, ab anno 1572 [...] ad annum Domini 1577 [...]*
- AEp 31** – *Acta actorum constitutionumque, publicationum, resignationum, quietationum tempore Reverendissimi in Christo Patris et Domini, Domini Petri Myszkowski, Dei gratia episcopi Cracoviensis, qui post mortem Reverendissimi olim Domini Francisci Crassinski, episcopi Cracoviensis, soli Dei Optimi Maximi benignitate, Serenissimi Stephani regis Poloniae favore et clemencia, ex Plocensi ad Cracoviensem [episcopatum] auctoritate Sanctissimi Domini nostri Gregorii Divina Providentia Papae Tredecimi successit ad annum Domini millesimum quingentesimum septuagesimum septimum [1577–1591]*
- AEp 36** – *Acta actorum, obligationum, inscriptionum, institutionum, erectionum, decretorum et generis eiusdem aliorum factorum et gestorum coram Illustrissimo et Reverendissimo Domino Bernardo Maciejowski, Dei et Apostolicae Sedis gratia episcopo Cracoviensi, eiusque iudicio spirituali in anno Domini millesimo sexcentesimo tertio [...] [1603–1606]*
- AEp 38** – *Volumen 1^m actorum episcopalium Illustrissimi et Reverendissimi Domini Petri Tylicki, episcopi Cracoviensis, ab anno Domini 1607, die 24 Martii, ad annum 1612^m, inclusive*
- AEp 41** – *Acta actorum, causarum spiritualium, criminalium, obligationum, quietationum, inscriptionum, cessionum, decimarum, testamentorum Illustrissimi et Reverendissimi Domini, Domini Martini Szyszkowski, Dei gratia et Apostolicae Sedis gratia episcopi Cracoviensis, ducis Severiensis, in annis 1617, 1618, 1619. Tomus primus*
- AEp 43** – *Acta actorum, causarum spiritualium, criminalium, obligationum, quietationum, inscriptionum, cessionum, decimarum, testamentorum episcopatus Cracoviensis Illustrissimi et Reverendissimi Domini, Domini Martini Szyszkowski, Dei et Apostolicae Sedis gratia episcopi Cracoviensis, ducis Severiensis, in annis 1624, 1625, 1626. Tomus tertius*
- AEp 44** – *Acta actorum, causarum spiritualium, civilium, criminalium, obligationum, quietationum, inscriptionum, cessionum, decimarum, testamentorum episcopatus Cracoviensis Illustrissimi et Reverendissimi Domini, Domini Martini Szyszkowski, Dei et Apostolicae Sedis gratia episcopi Cracoviensis, ducis Severiae, in annis 1627, 1628, 1629, 1630. Tomus quartus*
- AEp 46** – *Acta actorum, institutionum, resignationum, provisionum, decretorum, sententiarum, inscriptionum, testamentorum, confirmationum, ingrossatio-*

num, obligationum, quietationum, constitutionum Serenissimi et Reverendissimi Domini, Domini Joannis Alberti, Dei gratia Poloniae et Sueciae principis, Sanctae Mariae in Aquiro diaconi cardinalis, episcopatus Cracoviensis administratoris, ducis Severiae, ac Illustrissimi et Reverendissimi Domini Andree Szoldrski, episcopi Kiioviensis, Gnesnensis [et] Posnaniensis praepositi, cantoris Cracoviensis et dicti Serenissimi coadiutoris et cancellarii, et in absentia utriusque Illustri et Admodum Reverendi Simonis Koludzki, cancellarii Gnesnensis, custodi Plocensis, Cracoviensis [et] Wladislaviensis canonici, Sacrae Regiae Maiestatis secretarii, episcopatus Cracoviensis in spiritualibus et temporalibus deputati, annorum millesimi sexcentissimi trigesimi tertii, quarti et quinti

AEp 48 – *Acta actorum, institutionum, provisionum, erectionum, foundationum, resignationum, obligationum, protestationum, inscriptionum, dispensationum, testamentorum, privilegiorum, constitutionum, compositionum, gratiarum, sententiarum tam interlocutiarum quam definitivarum Illustrissimi ac Reverendissimi Domini, Domini Jacobi Zadzik, Dei et Apostolicae Sedis gratia episcopi Cracoviensis, ducis Severiae, ad annum Domini millesimum sexcentesium trigesimum sextum [1636–1638]*

AEp 50 – *Volumen 3^{ium} actorum Illustrissimi et Reverendissimi Domini Jacobi Zadzik, episcopi Cracoviensis, ducis Severiae, annorum 1641^{mi} [et] 1642^{di} ad 17. Martii*

AG 4 – *Acta episcopalia [gratiosa] episcopatus Celsissimi Caietani Sołtyk, episcopi Cracoviensis, ducis Severiae [...], anno Domini MDCCLIX [1759–1764]*

ZAKŁAD NARODOWY IM. OSSOLIŃSKICH WE WROCŁAWIU (OSSOLINEUM)

rkp 124/II – *[Joannis Josephowicz] Annalium urbis Leopoliensis tomus extravagans continens revolutiones in Regno praesertim in provinciis Russiae casus et eventus vanos ab anno Christi nati 1614 ad [annum] 1700 per Valentinum Gruszczyński, Sacrae Theologiae doctorem et provincialem Carmelitarum*

* * * * *

**CHRYZTY
(URODZINY)****1**

*Bystrzycki Jowin Fryderyk, biskup–nominat (Warszawa) urodziny 6 III 1737
prezbiterat 1769⁴*

AAL, Rep.60 A 104, s. 28–29 (Stan osobisty duchowieństwa kościoła farnego stężyckiego z r. 1781)

Jmć Xiądz Jowin Fryderyk Bystrzycki, astronom Jego Królewskiej Mości nadworny, kanonik inflancki, pleban i proboszcz szpitalny stężycki, urodził się roku 1737, dnia 6 miesiąca marca [= 6 III 1737], w województwie podlaskim, w ziemi bielskiej. W roku 1758, die vigesima tertia Julii [= 23 VII 1758], wstąpił był do zgromadzenia zakonnego Societatis Jesu. W zmiankowanym zgromadzeniu będąc, posłany był od swoich przeszłych starszych do Akademii Wileńskiej; słuchał tam przez lat cztery Świętej Teologii i tudzież sprawował urząd towarzysza astronoma Akademii królewskiego W[ielmożnego] Jmci Xiędza Poczubuta. W tej Akademii zostając zasłużył sobie, że go w poczet doktorów nie tylko filozofii, ale i Świętej Teologii policzono, i nadaniem patentów na to zaszczycić raczono. Na ostatek breve cassationis Societatis Jesu w roku 1773 znalazło go w Warszawie, na urzędzie professora filozofii i matematyki w publicznych szkołach Collegium Warszawskiego, skąd dostał się do dworu Jego Królewskiej Mości na urząd astronoma nadwornego. W roku 1769 poświęcony został na kapłaństwo od Jaśnie Wielmożnego Jmci Xiędza Reokura [tj. Ludwika Riaocoura], biskupa, od którego formatów nie wziął. W roku 1776, die nona Septembris [9 IX 1776], institutus na beneficjum parafialne [stężyckie] za prezentą Najjaśniejszego Króla Jegomości daną. Tegoż roku Jmć Xiądz Jowin Bystrzycki za prezentą tak od Jaśnie Wielmożnego Jmci Xiędza Opata sieciechowskiego i jego zgromadzenia, jako i od miasta Stężycy sobie daną, institutus na probostwo szpitalne, w Warszawie przez Wielmożnego Jmci Xiędza Krzysztofa Żórawskiego, kanonika warmińskiego, warszawskiego, krakowskiego, audytora płockiego, mającego na siebie moc władną do tego aktu ad Jaśnie Oświeconego Xięcia Biskupa krakowskiego. Tegoż roku otrzymał w Rzymie breve retentionis, drugie institutionis pro duobus simul beneficiis, to jest parochiali et hospitali, które to oba brevja przyjęte są a loci ordinario.

⁴ K. Buczek, *Bystrzycki Jowin Fryderyk herbu Gończa (1737–1821), nadworny astronom Stanisława Augusta, biskup–nominat likopolitański*, w: *Polski Słownik Biograficzny* [dalej: PSB], t. 3, Kraków 1937, s. 177 („urodzony 6 III 1737 w Wypychach [...]; święcenia kapłańskie otrzymał w 1769”); *Hierarchia Catholica medii et recentioris aevi* [dalej: HC], t. 7: 1800–1846, cur. R. Ritzler & P. Seffrin, Patavii 1968, s. 246 („baptizatus 6 Martii 1737, presbyter anno 1769”); *Encyklopedia wiedzy o jezuitach na ziemiach Polski i Litwy 1564–1995*, oprac. L. Grzebień, Kraków 1996 [2004²], s. 82 („urodzony 6 III 1737 we wsi Wypychy na Podlasiu, ksiądz 1769 w Wilnie”); P. Nitecki, *Biskupi Kościoła w Polsce w latach 965–1999. Słownik biograficzny*, Warszawa 2000, kol. 47 („urodzony] 6 III 1737, w zakonie jezuitów otrzymał święcenia [w] 1769 r.”).

2

Dembowski Jan, biskup (Kamieniec)

*urodziny 14 XII 1729
chrzest z wody 15 XII 1729
dopełnienie chrztu 27 I 1731⁵*

ASV, Archivio Concistoriale, Processus Consist., vol. 167, k. 446r–v (in Libro Baptisatorum ecclesiae parochialis S. Crucis Varsaviae)

Anno Domini millesimo septingentesimo trigesimo primo, die vigesima septima Januarii [= 27 I 1731], Excellentissimus et Illustrissimus Dominus Camillus Paulutius, archiepiscopus Iconianus, nuntius apostolicus, supplevit ceremonias baptismi super infantem nomine Joannem a Cruce Nicolaum Franciscum Xaverium, natum die decima quarta Decembris anni 1729 [= 14 XII 1729] et baptisatum die decima quinta eiusdem [= 15 XII 1729] per Reverendum Dominum Petrum Hiacinthum Sliwicki, sacerdotem Congregationis Missionis, filium Illustrissimi Domini Antoni Sebastiani Dembowski, referendarii Regni ac capitanei Plocensis, et Illustrissimae Dominae Salomeae Theodoraе Rupniewska, eius consortis. Levantes in ceremoniis fuerunt Illustrissimus et Reverendissimus Dominus Joannes Lipski, pro–cancellarius Regni, praepositus Miechoviensis, custos Varsaviensis, cum Celsissima principissa Elisabetha Czartoryska, castellana Vilnensis, assistentes vero Illustrissimus et Reverendissimus Dominus Rupniewski, episcopus Luceoriensis, Celsissimus princeps Czartoryski, vice–cancellarius Lithuaniae, Celsissima principissa de Czartoryskie Poniatowska, suprema thesauraria Lithuaniae, et Illustrissima Denhoffowna, pallatinides Plocensis, et aliae plurimae dignae et insignes personae.

3

Gruszecki Stefan Eustachy, opat [?]

*urodziny 3 VIII 1740
prezbiterat 9 IX 1763⁶*

AAL, Rep. 60 A 105, s. 85 (Stan osobisty duchowieństwa kościoła farnego w Bychawce Mniejszej z roku 1781)

Pleban [w Bychawce] Wielmożny Jaśnie Jmć Xiądz Stefan Eustachy Gruszecki,

⁵ M. Godlewski, *Dembowski Jan herbu Jelita (1729–1809), biskup kamieniecki*, PSB, t. 5, Kraków 1939–1946, s. 89 („urodził się w r. 1729 w Warszawie”); HC, t. 6: 1730–1799, s. 143 („natus 14 Decembris 1729”); Nitecki, *Biskupi Kościoła w Polsce*, kol. 73 („[urodzony] 1729”); K. R. Prokop, *Biskupi kamienieccy od średniowiecza do współczesności. Szkice biograficzne*, Białý Dunajec 2007, s. 327.

⁶ Miano *Doliny Maryi* nosiło opactwo cystersów w Szczyrzycu, którego opatem w latach 1769–1794 był wszakże Józef Onufry Grzymisławski (zob. J. M. Marszałska, W. Graczyk, *Opaci i przeorzy klasztoru OO. Cystersów w Szczyrzycu od XIII do XX wieku*, Kraków 2006, s. 173–179). Stefan Eustachy Gruszecki mógł być zatem tytularnym opatem któregoś z zagranicznych klasztorów tego zakonu (może Notre–Dame du Val–Dieu?).

opat Mariae de Vallis Zakonu Cystercyńskiego, prezentowany przez Wielmożnych Gruszeckich, szambelana Jego Królewskiej Mości i komornika granicznego lubelskiego, braci rodzonych, instytuowany za dyspensą rzymską [...] dnia 20 stycznia 1781 roku [...]. Rodził się [roku] 1740, dnia 3 miesiąca sierpnia, księdzem został w Rzymie in studiis roku 1763, dnia 9 miesiąca września.

4

Lenczowski Jan, biskup (Lublin [Kraków])

urodziny 22 X 1721⁷

AAL, Rep.60 A 104, s. 187 (Stan osobisty kościoła farnego ryckiego z roku 1781)

Pleban [w Rykach] Jaśnie Wielmożny Jmć Xiądz Jan Lenczowski, biskup abderytaneński, sufragan, generalny officjał i dziekan lubelski, urodzony roku 1721, dnia 22 października, instytuowany na to beneficjum za prezentą Jego Królewskiej Mości roku 1758, die 13. Novembris, w konsystorzu generalnym krakowskim.

AAL, Rep.60 A 104, s. 460 (Stan osobisty duchowieństwa kościoła farnego ciemiernickiego z roku 1781)

Proboszcz kościoła [w Ciemiernikach] Jaśnie Wielmożny Jmć Xiądz Jan Kanty Lenczowski, suffragan i officjał generalny lubelski, mający lat 64 [sic], trzyma to beneficjum per provisionem apostolicam lat 20.

AAL, Rep.60 A 105, s. 107 (Stan osobisty duchowieństwa kościoła farnego krzczanowskiego z r. 1781)

Pleban [w Krzczanowie] Jaśnie Wielmożny Jmć Xiądz Jan Lenczowski, biskup abderytaneński, suffragan, officjał i dziekan lubelski, urodzony roku Pańskiego 1721, dnia 22 października, instytuowany na to beneficjum i dziekanię roku 1760 w sądach biskupich zadwornych.

5

Orański (Woyna–Orański) Adam, biskup (Kamieniec)

chrzest 10 I 1697⁸

ASV, Archivio Concistoriale, Processus Consist., vol. 116, k. 122r

⁷ HC, t. 6, s. 61 („natus in loco Kamieński, dioecesis Luceoriensis, baptizatus 22 Octobris 1724 [!]”); B. S. Kumor, *Dzieje diecezji krakowskiej do roku 1795*, t. 2, Kraków 1999, s. 109 („urodził się 22 X 1721 w Kamieńsku w diecezji łuckiej na Wołyniu”); P. Nitecki, *Biskupi Kościoła w Polsce*, kol. 243 (brak daty urodzin).

⁸ HC, t. 6, s. 119 („natus in loco Vladimiriensi, baptizatus 10 Januarii 1697”); Nitecki, *Biskupi Kościoła w Polsce*, kol. 323 („[urodzony] 1697”).

Anno Domini millesimo sexcentesimo nonagesimo septimo, die decima Januarii [= 10 I 1697], ego Frater Gabriel Franciscus Koslinski, praedicator generalis, conventus Vladimiriensis Ordinis Praedicatorum prior, baptisavi filium Adamum Sylvestrum, Generosorum Stanislai in Oranie Woyna et Agnetis Oranskich, legitimum coniugum. Levantibus e sacro fonte baptismatis Illustrissimo ac Reverendissimo Patre ac Domino Leone Slubicz Załęski, archiepiscopo metropolitano Chioviensi, Haliciensi, episcopo Graeci ritus unitorum Vlodimiriensi et Brestensi, archimandrita Cobrinensi, Czernichoviensi, cum Generosa Domina Cieszkowska, pocillatrice Czernichoviensi.

ŚWIĘCENIA

1

Mackiewicz Franciszek, biskup (Kamieniec)

*tonsura i święcenia niższe
5 IV 1787⁹*

ASV, Processus Consist., vol. 211, k. 124v (tamże, k. 125r–126r, świadectwa odnoszące się do święceń wyższych F. Mackiewicza)

[Nos] Adamus Naruszewicz, Dei et Apostolicae Sedis gratia episcopus Emausensis, coadiutor episcopatus Smolenscensis, supremus notarius Magni Ducatus Litvaniae, [...] universis et singulis notum facimus [...], quia nos [...] intra Missarum solemniam in ecclesia abbatiali Kanioviensi, Ordinis Divi Basilii Magni, Kanioviae, anno Domini 1787, die vero 5^{ta} mensis Aprilis, quae fuit dies Caenae Domini, in praesentia Sacrae Regiae Maiestatis, iuxta ritum Sanctae Romanae Ecclesiae, [...] dilectum nobis in Christo Venerabilem Franciscum Mackiewicz, alumnum Seminarii Dioecesani Zytomiriensis, ad primam tonsuram et quatuor ordines minores promovimus et ordinavimus.

2

Skarszewski Wojciech, arcybiskup (Chełm/Krasnystaw – Lublin – Warszawa)

prezbiterat 21 VII 1776¹⁰

⁹ HC, t. 7, s. 129 („promotus ad ordines minores 5 Aprilis 1787”); Prokop, *Biskupi kamienieccy*, s. 334–335. Także: Nitecki, *Biskupi Kościoła w Polsce*, kol. 275.

¹⁰ HC, t. 6, s. 162–163 („promotus ad ordinem presbyteratus 21 Julii 1776”); M. Deszczyńska, E. Zielińska, *Skarszewski Wojciech Józef Marcin herbu Leszczyc (1742–1842), podkanclerzy wielki koronny, arcybiskup warszawski i prymas Królestwa Polskiego, pisarz polemiczny i religijny*, PSB, t. 38, Warszawa – Kraków 1997–1998, s. 51 („21 VII 1776 otrzymał z rąk biskupa Aleksandrowicza święcenia kapłańskie”); Nitecki, *Biskupi Kościoła w Polsce*, kol. 404 („[święcenia w] 1776”).

AAL, Rep.60 A 105, s. 838 (Stan osobisty duchowieństwa kościoła farnego w Gołębju z roku 1781)

Koadiutor tego probostwa [w Gołębju] Xiądz Wojciech Leszczyc Skarszewski, archidiacon pomorski, lat wieku 38 mający. Poświęcony na kapłaństwo od Jaśnie Wielmożnego Xiędza Jana Aleksandrowicza, biskupa dardaneńskiego, roku 1776, dnia 21 lipca w Warszawie. Przyjął koadiuturię cum futura successione [...] vigore bullarum Sanctae Sedis Apostolicae anno Domini 1780, die 26 Januarii, ematarum. Egzekucja bulli była dnia 29 kwietnia [1780] w Krakowie.

3

Wierzbowski Stefan, biskup (Poznań)

*diakonat 21 I 1654
prezbiterat 25 I 1654¹¹*

AAL, Rep.60 A 113, k. 111v [43v]

Omissa [in libro] ordinatio millesimi sexcentissimi quinquagesimi quarti, facta in Lgota Perillustri et Reverendissimi Domini Stephani de Magna Chrzastow Wierzbowski, archidiaconi Luceoriensis, canonici Cracoviensis, qui quidem praefatus Reverendissimus [Dominus] ad sacrum ordinem diaconatus vigesima prima Ianuarii [= 21 I 1654] est promotus et ordinatus in praefata Lgocensi residentia. Post secunda ordinatione ad sacrum presbyteratus ordinem idem Reverendissimus Dominus in Łasko est promotus, die vigesima quinta eiusdem mensis [= 25 I 1654].

4

Żegocki Mikołaj, opat (Przemęt)

*subdiakonat 10 III 1671
diakonat 20 III 1671
prezbiterat 21 III 1671¹²*

AAL, Rep.60 A 151, k. 7v, 10r–v

Die decima Martii anno 1671 [= 10 III 1671] Illustrissimus et Reverendissimus Dominus, Dominus Christophorus de Żegotki Żegocki, Dei et Apostolicae Sedis

¹¹ HC, t. 4, s. 287 (brak daty święceń); J. Nowacki, *Dzieje archidiecezji poznańskiej*, t. 2: *Archidiecezja poznańska w granicach historycznych i jej ustrój*, Poznań 1964, s. 108 (brak daty święceń); Nitecki, *Biskupi Kościoła w Polsce*, kol. 478 (brak daty święceń).

¹² Por. *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, t. 9, Warszawa 1888, s. 146 (gdzie wyłącznie informacja, że był opatem „ok. 1689 r.”); *Przemęt. Zarys dziejów*, red. K. Zimniewicz, Warszawa, s. 116–117 (gdzie w odniesieniu do chronologii rządów opackich tego duchownego czytamy, iż „po raz pierwszy wspomniany został jako opat 25 XI 1668 r. Zmarł 29 XII 1689 r.”); *Monasticon Cisterciense Poloniae*, t. 2: *Katalog męskich klasztorów na ziemiach polskich i dawnej Rzeczypospolitej*, red. A. M. Wyrwa, J. Strzelczyk, K. Kaczmarek, Poznań 1999, s. 348, 352.

gratia episcopus Chelmensis, in ecclesia Ordinis Minorum Sancti Francisci conventus Sokoliensis ordinavit ad subdiaconatum ordinem Illustrem et Reverendum Nicolaum Żegocki, abbatem Premetensem.

Die vigesima Martii anno eodem [= 20 III 1671] Illustrissimus et Reverendissimus Dominus, Dominus Christophorus de Żegotki Żegocki, Dei et Apostolicae Sedis gratia episcopus Chelmensis, in ecclesia parochiali Cumoviensi ordinavit ad sacrum ordinem diaconatus Illustrem et Reverendum Nicolaum Żegocki, abbatem Premetensem [sic]. Demum eundem ad sacrum ordinem presbyteratus in eadem ecclesia Cumoviensi die Sancti Benedicti, quae fuit vigesima prima mensis eiusdem [= 21 III 1671], ex gratia Sanctae Sedis Apostolicae literas extra tempora habentem.

BENEDYKCJE

1

Janowski Amand Florian, opat (Tyniec)

benedykcja [29] VIII 1762¹³

AKMK, sygn. AG 4, s. 664 [1154] (Facultas benedicendi abbatem. Varsaviae, 25 VIII 1762)

[Caietanus Ignatius Sołtyk, episcopus Cracoviensis, dux Severiae]. Illustrissimo et Reverendissimo Hieronymo Wielogłowski, suffraganeo Praemyśliensi, scholastico Cracoviensi, uti Fratri nostro, salutem in Domino copiosam. Ut liceat Fraternitati Vestrae Perillustrem Reverendum Amandum Janowski, electum abbatem claustralem Tynecensem, in qua Fraternitati Vestrae placuerit ecclesia in civitate Cracoviensi, adhibitis pontificalibus, in assistentia Perillustrium et Admodum Reverendorum abbatis Orłowiensis et archipresbyteri nostri Cracoviensis (quibus quoque ad hunc actum usum pontificalium indulgemus), ritu solenni servatisque omnibus per Pontificale Romanum praescriptis, benedicere, autoritate nostra ordinaria plenam damus et concedimus facultatem.

¹³ P. Sczaniecki, *Katalog opatów tynieckich*, „Nasza Przyszłość”, 49 (1978) s. 226–227 („Błogosławieństwa udzielił [opatowi F. A. Janowskiemu] 29 IX 1762 w Krakowie biskup Hieronim Wielogłowski z Przemyśla”); B. Kumor, *Diecezja tarnowska. Dzieje ustroju i organizacji 1786–1985*, Kraków 1985, s. 252 („Benedykcji opackiej udzielił mu 20 [!] IX 1762 biskup pomocniczy przemyski Hieronim Wielogłowski”); P. Sczaniecki, *Benedyktyni polscy. Zbiór szkiców i opowiadań*, Tyniec 1989, s. 314 („29 VIII 1762 biskup Hieronim Wielogłowski, sufragan przemyski, w asystencji ks. Leonarda Kielczewskiego, archiprezbitera, i przeora [sic] o. Fortunata Albrychowicza z Tyńca, udzielił opackiej benedykcji [F. A. Janowskiemu]”); A. Nowak, *Słownik biograficzny kapłanów diecezji tarnowskiej 1786–1985*, t. 1: *Biskupi i kanonicy*, Tarnów 1999, s. 31 (brak daty benedykcji). Zob. także „Kurier Warszawski”, 71 (1762) z 4 IX 1762, s. [2]; K. R. Prokop, *Wiadomości do biografii biskupów oraz opatów i księży z ziem Rzeczypospolitej Obojga Narodów z osiemnastowiecznej prasy warszawskiej i stanisławowskiej (1729–1795)*, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne”, 86 (2006) s. 302–303.

2

Kochanowska Anna, ksieni (Busko)

*elekcja 14 VII 1806
benedykcja 20 XII 1809¹⁴*

ADK, OK–16/1, k. 9r (zob. także k. 8r)

Post obitum Religiosae Constantiae Kochanowska, monasterii in Busko Ordinis Sancti Norberti immediatae abbatisae, electa est in eius locum [...] sub die 14 mensis Julii anni 1806 [= 14 VII 1806] Religiosa Anna Kochanowska.

ADK, OK–16/1, k. 17r–18r (Iuramentum z daty: [Busko], 20 XII 1809)

Iuramentum a Religiosissima Anna Kochanowska, abbatisa Buscensi, ante consecrationem emissum: Ja Anna Kochanowska, klasztoru buskiego mająca być poświęcona ksieni, obiecuję przed Bogiem y świętymi Jego y przed tym uroczystym zgromadzeniem wierność i słuszną podległość, posłuszeństwo i uszanowanie Matce mojej Kościołowi Kieleckiemu y Tobie, Wojciechowi Górskiemu, tegoż Kościoła biskupowi, y następcom Twoim, według ustaw świętych kanonów, y jako przykazuje niewzruszona postawa biskupów rzymskich. Tak mi niech Bóg dopomoże y ta Święta Ewangelia.

3

Ożarowska Marianna, ksieni (Busko)

*elekcja 1 VII 1811
benedykcja 2 VII 1811¹⁵*

ADK, OK 16/1, k. 37r–v (tamże, k. 38^{bis}v, iuramentum ksieni Marianny Ożarowskiej przed przyjęciem benedykcji, z daty: Busko, 2 VII 1811; w przedmiocie okoliczności poprzedzających jej wybór zob. tamże, k. 27r nn)

My niżej podpisani [Wojciech Górski, biskup kielecki], z gorliwości pasterskiej sami osobiście na wybranie nowej ksieni [buskiej] po ostatniej zmarłej ksieni Annie Kochanowskiej zjechaliśmy [...] y tu wyznać musimy z pochwałą zgromadzenia miejscowego, [że] wybrana została jednomyślnie w dniu 1 lipca 1811 W[ielce] Przewielebna J[ejmość] P[anna] Maryanna Ożarowska, przeorysza tego klasztoru, na ksienię miejscową. I też nazajutrz, to jest d[nia] 2 lipca r[oku] t[ego],

¹⁴ Borkowska, *Leksykon zakonnic polskich*, t. 2, s. 164 („Wybrana ksienią bardzo zgodnie 14 VII 1806. Zmarła 13 X 1810”). Por. N. Backmund, *Monasticon Praemonstratense id est historia circariarum atque canoniarum Candidi et Canonici Ordinis Praemonstratensis*, t. 1, Straubing 1949, s. 337 [2 wyd.: t. 1 cz. 2, Berolini – Novi Eboraci 1983, s. 407–408] (gdzie wskazuje brak zestawienia księń buskich).

¹⁵ Borkowska, *Leksykon zakonnic polskich*, t. 2, s. 164 (brak daty elekcji i benedykcji; jedynie informacja, iż „ksieni już po przeniesieniu do Pińczowa (a więc po 1820); zmarła 10 VII 1842”; brak także wzmianki, że piastowała uprzednio funkcję przeoryszy).

w dzień Nawiedzenia NMP, przy licznych zgromadzonych gościach, znacznych obywatelach, z wybrania tego cieszących się, przy mnóstwie ludu cisnącego się do sakramentu bierzmowania, konsekrowaliśmy [ksienię] i aktu tego elekcji i konsekracji pamięć zostawując podpisujemy.

4

*Wereszczyński Józef, opat (Sieciechów) instytucja i benedykcja 2 VII 1581*¹⁶

AKMK, AEp 31, k. 279r–v (Institutio abbatis Szeczechoviensis)

Solis 2. July [1581], Bodzaṭini. Coram Reverendissimo in Christo Patre et Domino, Domino Petro Myskowski, Dei gratia episcopo Cracoviensis, personaliter constitutus Reverendus Dominus Josephus Weresczinskj, electus abbas monasterii Szeczechoviensis Ordinis Sancti Benedicti, dioecesis Cracoviensis, obtulit et exhibuit eidem Reverendissimo Domino episcopo literas electionis et postulationis de persona sua legitime et canonice ad abbaciam eiusdem monasterii Szeczechoviensis per liberam resignationem Reverendi Domini Casparis Cosminsky, ultimi et immediati illius possessoris, in manus Suae Reverendissimae Paternitatis iuris ordine servato factam et admissam, vacantem, [...] factas [...], petens illas per eundem Reverendissimum Dominum episcopum Cracoviensem, uti loci ordinarium suum, auctoritate ordinaria approbari et confirmari atque se vigore illarum ad praesentacionem Sacrae Regiae Maiestatis, eiusdem abbatae veri et unici patronis et collatoris, [...] institui et investiri ac munus benedictionis sibi conferri. Et Sua Reverendissima Paternitas [...] eandem electionem et postulationem uti legitime et canonice [...] factam et observatam, auctoritate sua ordinaria approbavit et confirmavit eundemque Dominum Josephum Weresczinsky ad praesentacionem Sacrae Regiae Maiestatis memoratam ad dictam abbaciam munus benedictionis et consecrationis sibi iuxta morem Romanae Ecclesiae super eandem abbaciam impendendo per manus suae capitis eius impositionem servatis de iure servandis, receptoque ab eo ante omnia corporali iuramento de obedientia et reverencia maioribus et superioribus suis ac de non alienandis bonis monasterii eiusdem [...] super Sacra Dei Evangelia praestito, intituit et investivit.

¹⁶ J. Gacki, *Benedyktyński klasztor w Sieciechowie według pism i podań miejscowych*, Radom 1872, s. 185–187 (brak daty instytucji i benedykcji). Zob. nadto Szczaniecki, *Benedyktyni polscy*, s. 230 nn; K. R. Prokop, *Biskupi kijowscy obrządku łacińskiego XIV–XVIII w. Szkice biograficzne*, Biały Dunajec 2003, s. 52–57; J. Wiśniewski, *Dekanat kozienicki*, Radom 1913, s. 152.

ZGONY (POGRZEBY)

1

Czyżowski Zygmunt, biskup (Kamieniec – Luck)

† [23 XII] 1666
(pogrzeb po 7 I 1667)¹⁷

AKMK, AEp 62 – Volumen 4^{um} actorum episcopalium Andreae Trzebicki ab anno 1667 ad 1669 inclusive acticatorum, k. 1v–3v (Sententia arbitralis inter capitulum collegiatae Varsaviensis et episcopum Kiioviensem ratione sepulturae et testamenti episcopi Camenecensis et nominati Luceoriensis [Sigismundi] Czyzovii, canonici Varsaviensis)

Anno a nativitate Domini nostri Jesu Christi millesimo sexcentesimo sexagesimo septimo [...], die vero septima mensis Januarii, hora antemeridiana, in palatio Illustrissimi et Reverendissimi Domini episcopi Cracoviensis Varsaviae [...], coram Illustrissimo ac Reverendissimo Domino Andrea Trzebicki, Dei et Apostolicae Sedis gratia episcopo Cracoviensis, duce Severiae, personaliter constituti Illustres et Admodum Reverendi Domini Ludovicus Fantoni, canonicus Varsaviensis, custos, et ^{a–a} Orlński, canonicus Varsaviensis, Sacrae Regiae Maiestatis secretarii, suis et totius Venerabilis Capituli ecclesiae collegiatae Varsaviensis nominibus principales ex una, et Illustrissimus ac Reverendissimus Dominus Thomas Vieyski, episcopus Kiioviensis, abbas Plocensis, partibus ex altera, volentes omnes lites et controversias de et super sepultura et testamento Illustrissimi et Reverendissimi olim Sigismundi Czyzowski, Camenecensis et nominati episcopi Luceoriensis, inter praefatum Venerabile capitulum Varsaviense et antedictum Illustrissimum Dominum episcopum Kiioviensem exortas, consopire et compositione amabili terminare, in praefatum Illustrissimum ac Reverendissimum Dominum episcopum Cracoviensem, tanquam superarbitrum et amicabilem compositorem, accedente desuper expresso consensu et facultate Illustrissimi et Reverendissimi Domini Stephani Wierzbowski, episcopi Poseniensis, uti loci ordinarii, unanimi voto compromiserunt et consenserunt. Quibus ut praemittitur factis antedicti Illustres et Admodum Reverendi custos et canonicus Varsavienses nomine totius Venerabilis capituli allegarunt et proposuerunt suprascriptum defunctum Illustrissimum ac Reverendissimum Dominum episcopum intestatum decessisse et cum fuerit absolutus a vinculo ecclesiae cathedralis Camenecensis et possessione non apprehensa secundae ecclesiae Luceoriensis mortuus est canonicus Varsaviensis in domo sua canonicali [tzn. w Warszawie] et in Venerabili capitulo multoties uti

^{a–a} pozostawiono puste miejsce na wpisanie imienia

¹⁷ HC, t. 4, s. 225 (brak daty zgonu i pogrzebu); *Relationes status dioecesium in Magno Ducatu Lituaniae*, t. 2, ed. P. Rabikauskas, Romae 1978, s. 15 („† 23 XII 1666”); Nitecki, *Biskupi Kościoła w Polsce*, kol. 66 („[zmarł w] 1667”); K. R. Prokop, *Sylwetki biskupów łuckich*, Białą Dunajec 2001, s. 112 („Zmarł w przeddzień wigilii Bożego Narodzenia 23 XII 1666. Miejsce jego spoczynku pozostaje nieznane”); tenże, *Biskupi kamienieccy*, s. 203 (j.w.).

canonicus et immediate ante mortem suam fuit, ideo idem Venerabile capitulum in omnia derelicta uti post intestatum debere succedere et huiusmodi derelicta ad dispositionem Venerabilis capituli spectare dixerunt et statutum Venerabilis capituli pro se allegarunt [...]. Illustrissimus vero et Reverendissimus Dominus episcopus Kiioviensis ad praetensionem Venerabilis capituli Varsaviensis exnunc et in continenti replicavit et in primis Illustrissimum Dominum episcopum Camenecensem testatum decessisse asserunt, siquidem puncta in ordine ad testamentum Illustri et Admodum Reverendo Paulo Kłosowicz, canonico Varsaviensi, defunctus Illustrissimus Dominus episcopus connotare iussit prout et de facto idem Illustris Dominus Kłosowicz connotavit. Item testamentum huiusmodi se velle continuare eadem die, quo mortuus est Illustrissimus Dominus episcopus defunctus, declaravit. Executores nominavit ubi praesentes aliqui domestici praefati Illustrissimi Domini episcopi defuncti fuerunt, et id ipsum audiverunt. Item sepulturam in ecclesia Societatis Jesu coram praefato Illustrissimo Domino episcopo Kiioviensi elegit. [...] Illustrissimus et Reverendissimus Dominus episcopus Cracoviensis, superarbiter et compositor amicabile, auditis cuiuslibet partium supradictarum propositionibus, allegationibus et responsionibus, inhaerendo constitutionibus provincialibus sub titulo *De testamentis* et eorum forma, quoniam Illustrissimus Dominus episcopus Camenecensis ultimam voluntatem circa mortem suam declaravit et ante annos aliquot testamentum scriptum manu sua condidit, ideo praefatum Illustrissimum Dominum episcopum Camenecensem testatum decessisse declaravit. Et insuper adtento eo quod Illustrissimus Dominus episcopus Kiioviensis testatorem sepulturam in ecclesia Patrum Societatis Jesu Varsaviae elegerit fide bona recognovit, ideo sine quavis praepeditione Illustrissimi Domini loci ordinarii, corpus Illustrissimi Domini episcopi quamprimum ecclesiasticae sepulturae tradendum in dicta ecclesia Patrum Societatis Jesu decrevit [...].

2

Górski Wojciech Józef, biskup (Kielce)

† 1 II 1818 (pogrzeb 6 II)¹⁸

ADK, KapK 7, s. 344 (*Capitulum extraordinarium*)

Anno 1818, die 7^{ma} Februarii, occasione obitus Excellentissimi ac Reverendissimi Adalberti de Boża Wola Górski, episcopi Kielcensis, senatoris Regni Poloniae, die prima Februarii [= 1 II 1818] subsecuti, et sub hesterno [= 6 II 1818] solemnissime sepulti, celebratum fuit capitulum extraordinarium [...]. In cuius sessione ad electionem administratoris in spiritualibus generalis dioecesis Kielcensis sede

¹⁸ HC, t. 7, s. 227 („obiit circa mensem Februarium 1818”); Kumor, *Diecezja tarnowska*, s. 313 („Zmarł 1 II 1818 r. w Kielcach”); J. Szczepański, *Sylwetki biskupów kieleckich*, w: *Pamiętnik świętokrzyski. Studia z dziejów kultury chrześcijańskiej*, Kielce 1991, s. 330 („śmierć nastąpiła 1 II 1818 r.”); Nowak, *Słownik biograficzny kapłanów*, t. 1, s. 30 („Zmarł 1 II 1818 r.”); Nitecki, *Biskupi Kościoła w Polsce*, kol. 130 („[zmarł] 1 II 1818”).

vacante capitulum condescendit, et qua talem Illustrissimum ac Reverendissimum Dominum Alexandrem Dobr[*z*]ański unanimi voto elegit [et] constituit.

3

Konieczpolski Remigiusz, biskup (Chełm/Krasnystaw)

† 27 X 1640¹⁹

AAL, Rep.60 A 113, k. [1b]

Acta Illustrissimi et Reverendissimi Domini, Domini Pauli Piasecki de armis Janina, qui ex episcopatu Camenecensi post obitum Illustrissimi et Reverendissimi Domini Remigii Konieczpolski, die XXVII. Octobris anno Christi MDCXL [= 27 X 1640] Andreoviae defuncti, nolens post longas deliberationes et persuasiones translatus, demum prima die Martii anni Christi MDCLXII [= 1 III 1642] Crasnostaviam veniens, eiusdem episcopatus possessionem apprehendit, ac continuavit, ut in actis subsequentibus videre licet.

4

Lipski Jan Aleksander, biskup (Kraków), kardynał

† 20 II 1746²⁰

ADK, KapK 4, s. 19 (sesja kapituły 23 II 1746)

Venit summa dies et ineluctabile tempus, quo Eminentissimus Dominus Joannes Alexander Divina miseratione Sanctae Romanae Ecclesiae Cardinalis a Lipe Lipski, episcopus Cracoviensis, dux Severiae, die 15. Februarii anno currenti 1746²⁰ morbo pleurae correptus, die 20. eiusdem mensis, circa undecimam horam pomeridianam, aetatis suae 56 annorum, munitus omnibus Sacramentis, viam universae carnis ingressus est. Taliterque prudentissimus senator patriam in luctu, vigilantissimus pastor dioecesim in dolore, Eminentissimus Cardinalis Ecclesiam in maerore totamque Europam in sui desiderio reliquit. Sedit in Cracoviensi cathedra annos 13. dies 18, quod ut futuris innotescat saeculis grataque pientissimi pastoris memoria in mentibus PP. DD. Confratrum aeviternae perseveret actis suis annotandum censuit Venerabile Capitulum.

¹⁹ HC, t. 4, s. 147 („obiit mense Octobre 1640”); W. F. Pawelec, *Biskupstwo chełmskie (szkic historyczny)*, „Wiadomości Diecezjalne Lubelskie”, 16 (1934) nr 11, s. 394, nr 30 („zmarł w 1640 r.”); W. Bukowski, *Katalog opatów jędrzejowskich. Próba ustalenia chronologii*, w: *Cystersi w Polsce. W 850-lecie fundacji opactwa jędrzejowskiego*, red. D. Olszewski, Kielce 1990, s. 197 („zmarł 26 X 1640 r.”); Nitecki, *Biskupi Kościoła w Polsce*, kol. 211 („zmarł 26 X 1640”).

²⁰ Por. K. R. Prokop, *Wypisy źródłowe do biografii polskich biskupów i opatów z czasów Rzeczypospolitej Obojga Narodów oraz niewoli narodowej doby zaborów (XVI–XIX w.)*, cz. 1, „Archiva, Biblioteki i Muzea Kościelne”, 82 (2004) s. 204, nr 10 (gdzie w przypisie 23 na s. 204–205 wskazana literatura przedmiotu).

5

Lipski Konstanty, arcybiskup (Lwów)

† 22 V 1698²¹

Ossolineum, rkp 124/II, s. 1101

Constantinus [Lipski], archipraesul noster, die 22^{da} mensis Maii anno hoc 1698 vitae cursum consummavit, cuius mors multum domesticum afflixit, euroque velocius ad nostram civitatem [Leopoliensem] pervenit mox, et castellanus Siera-diensis [Felix Alexander] Lipski, ex fratre nepos, denuntiavit.

6

Maciejowski Samuel, biskup (Kraków)

† 25 X 1550²²

AKMK, AEp 26 – Volumen 2^{ndum} actorum coram Reverendissimo in Christo Patre et Domino Samuele Maciejowski, Dei gratia episcopo Cracoviensi et Regni Poloniae cancellario per annos 1548^{um}, 1549^{um} et 1550^{um} ad Octobrem, k. 483v

Sabbatho XXV Octobris [1550]. Eo die Reverendissimus olim in Christo Pater Dominus et Dominus Samuel Maczieiowski, Dei gratia episcopus Cracoviensis et Regni Poloniae cancellarius, infra horam octavam noctis ex hac vita sublatus est.

7

Oborski Tomasz, biskup (Kraków)

† 3 VII 1645 (pogrzeb 6 VII)²³

AKapMK, sygn. AAct 14, s. 167 (sesja kapitulna 8 VII 1645); zob. tamże, s. 312–313 (sesja 20 IV 1645): Epitaphium Illustrissimi Thomae Oborski (Epitaphium Perillustri olim et Reverendissimo Domino Thomae Oborski, episcopo Laodicensi, suffraganeo et canonico Cracoviensi, ad altare Crucifixi, ubi sepultus requiescit, erigi, concesserunt Illustres et Admodum Reverendi Domini Capitulares concorditer)

²¹ Por. Prokop, *Wypisy źródłowe*, cz. 2, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne”, 83 (2005) s. 327 nr 4 (gdzie w przypisie 75 wskazana literatura przedmiotu).

²² HC, t. 3, s. 180 („obiit 26 Octobris 1550”); W. Dworzaczek, *Maciejowski Samuel herbu Ciolek (1499–1550), biskup krakowski i kanclerz wielki koronny*, PSB, t. 19, s. 68 („zmarł 26 X 1550 r.”); Kumor, *Dzieje diecezji krakowskiej*, t. 1, s. 515 („zmarł 26 X 1550”); Nitecki, *Biskupi Kościoła w Polsce*, kol. 274 („[zmarł] 26 X 1550). W roku 1550 dzień 25 X rzeczywiście przypadał w sobotę (26 X była to zatem niedziela).

²³ HC, t. 4, s. 214 (brak daty śmierci); A. K. Banach, L. Hajdukiewicz, *Oborski Tomasz herbu Pierzchała vel Roch (ok. 1571–1645), kanonik katedralny i biskup sufragani krakowski*, PSB, t. 23, s. 454 („zmarł 3 VII 1645 w Krakowie”); Kumor, *Dzieje diecezji krakowskiej*, t. 2, s. 101 nr 23 („zmarł w opinii świętości 3 VII 1645”); Nitecki, *Biskupi Kościoła w Polsce*, kol. 316 („[zmarł] 3 VII 1645”).

Testamentum ultimae voluntatis Illustrissimi et Reverendissimi olim piaae memoriae Thomae Oborski, episcopi Laodicensis, suffraganei et canonici Cracoviensis, feria secunda proxime praeterita, hora sexta post ortum solis mane ante meridiem, alias die tertia mensis Julii currentis [anni 1645] [= 3 VII 1645], pie in Domino defuncti et die Jovis proxime praeterito, alias sexta Julii [= 6 VII 1645], in ecclesia cathedrali Cracoviensi ad imaginem Crucifixi sepulti, in domo suae residentiae die ultima Augusti anno Domini 1622 conscriptum et per ipsum testatorem et testes fide dignos subscriptum ac duabus vicibus diversis temporibus correctum, Illustres et Admodum Reverendi Domini Capitulares [...] concordibus vocis auctoritate sua capitulari in omnibus suis punctis, clausulis et articulis totoque suo tenore approbandum et confirmandum esse concluderunt et decreverunt, uti quidem approbant et confirmant.

8

Pirawski Tomasz, biskup (Lwów)

† 30 IV 1625²⁴

Ossolineum, rkp 124/II, s. 95–96

Hic annus [1625] magno viro Thomae Pirawski, iuris utriusque doctori, de ecclesia metropolitana totaque archidiaecesi [Leopoliensi] bene merito, ultimus vitae fuit, praesago quodam cordis dictamine, in Martio ultimam voluntatis ordinationem, capitularibus canonicis Leopoliensibus, eorumque patrocínio et executioni commissit, et brevi post, id est ultima Aprilis [= 30 IV 1625], viam universae carnis ingressus est.

9

Radoszewski (Boxa–Radoszewski) Wojciech Józef, biskup

(Sandomierz [Kraków]) † 6 VI 1796²⁵

AKKS, rkp 127, s. 77

Die 6^{ta} Junii anno hoc 1796^{to} [Illustrissimus et Reverendissimus Dominus, Dominus Adalbertus Josephus Boxa Radoszewski, Dei et Apostolicae Sedis gratia epi-

²⁴ HC, t. 4, s. 259 (brak daty śmierci); H. E. Wyczawski, *Pirawski (Piravius) Tomasz (ok. 1568–1625), biskup sufragani lwowski*, PSB, t. 26, s. 538 („zmarł we Lwowie 30 IV 1625”); J. Krętosz, *Organizacja archidiecezji lwowskiej obrządku łacińskiego od XV wieku do 1772 roku*, Lublin 1986, s. 102 nr 1 („[zmarł] 30 IV 1625”); Nitecki, *Biskupi Kościoła w Polsce*, kol. 350 („[zmarł] 30 IV 1625”).

²⁵ HC, t. 6, s. 238 (brak daty śmierci); B. S. Kumor, *Radoszewski (Boxa–Radoszewski) Wojciech herbu Oksza (1721–1796), biskup sufragani sandomierski*, PSB, t. 29, s. 753 („zmarł w Klimontowie 9 VI 1796”); tenże, *Dzieje diecezji krakowskiej*, t. 2, s. 112 („zmarł 9 VI 1796”); Nitecki, *Biskupi Kościoła w Polsce*, kol. 373 („[zmarł] 9 VI 1796”).

scopus Hirinensis, suffraganeus Sandomiriensis, praepositus infulatus Klimuntoviensis], morbo correptus, et labores suos et vitam finivit. Sepultus penes suam ecclesiam Klimuntoviensem, quam ut sponsam amavit et ornavit. Numerosus clerus parentavit praelati huius exequiis.

10

Radziwiłł Jerzy, biskup (Kraków), kardynał

ingres 24 V 1592

† 21 I 1600²⁶

AKMK, AEp 33 – Acta actorum, obligationum, erectionum, decretorum, provisionum, institutionum, confirmationum caeterarumque causarum et negociorum ad forum spirituale pertinentium coram Illustrissimo et Reverendissimo Domino Georgio miseratione Divina Sanctae Romanae Ecclesiae tituli Sancti Sixti cardinali presbytero Radziwiłł nuncupato, perpetuo administratore episcopatus Cracoviensis et ducatus Severiensis, duce in Olica et Nieswiesz, Sacrique Romani Imperii principe, eiusque iudicio [...] [1597–1600], k. 515v–516v

Hic et hac die terminatur acta actorum episcopatus Cracoviensis sub regimine foelicis recordationis Domini, Domini Georgii miseratione Divina tituli Sancti Sixti Sanctae Romanae Ecclesiae presbyteri cardinalis Radziwiłł, episcopatus Cracoviensis et ducatus Severiensis perpetui administratoris, ducis in Olica et Nieswiesz ac Sacri Romani Imperii principis notata. Qui postquam in administratorem episcopatus Cracoviensis ad Sacrae Regiae Maiestatis Serenissimi Sigismundi Tertii, Poloniae et Sueciae regis, nominationem ex episcopatu Wilnensi die Veneris 28. mensis Junii postulatus ac vigore brevis Sanctae Sedes Apostolicae feria sexta die sexta mensis Septembris a Reverendis Dominis praelatis et canonicis ecclesiae cathedralis Cracoviensis in persona Reverendissimi Domini Pauli Dembsky, Dei et Apostolicae Sedis gratia episcopi Laodicensis, suffraganei et canonici Cracoviensis, tanquam procuratoris, hac in parte sui legitimi anno 1591 receptus et tandem in persona sua Cracoviam in anno 1592, die Dominica 24. mensis May ex Urbe Romana veniens tanquam etiam Sanctae Sedes Apostolicae ad Serenissimum Poloniae regem supramemoratum legatus de latere, ingressus et honorificentissime exceptus esset. Anno demum 1599, die Sabbathi secunda mensis Octobris, Cracovia exgressus Romam pro Anno Sancto Jubilaei die vigesima mensis Januarii anni 1600, catharo et febris ad vigesimam usque et primam diem eiusdem mensis detentus, accepta pridie a Summo Pontifice Domino nostro Domino Clemente Octavo in eadem infirmitate sua visitatore suo indulgentia plenaria, hora septima noctis diei et mensis eiusdem obdormivit in Domino. Cuius corpus honorificentissime ad ecclesiam religiosorum Societatis Jesu Urbis Romanae primariam 23. mensis supradicti Januarii deductum in eademque sepultum requiescit maximo cum maerore Urbis Sanctae Romanae ac dioecesis Cracoviensis imo totius Italiae et Poloniae dolore multis ibidem etiam in Urbe magnae existimationis

²⁶ Por. Prokop, *Wypisy źródłowe*, cz. 1, s. 214 nr 31 (gdzie w przypisie 41 wskazana literatura przedmiotu); cz. 2, s. 329 nr 8 (tamże przypis 79 na s. 329–330).

viris acclamantibus. Lumen Ecclesiae et decus Consistorii Cardinalium extinctum. In dioecesi vero Cracoviensi maximo cum eiulatu ingeminiscentibus et passim in hac vocem erumpentibus. O Deus! Cur tanto pastore nos et Ecclesiam Tuam destituisti? Nec immerito toto enim hoc tempore quo Ecclesiae et dioecesi Cracoviensi praefuit eius partes obire eidemque Christifideles subiectos verbo Dei pascere exemplo ad vitae probitatem et integritatem informare non destitit cupiens omnino talem se in suo munere Ecclesiae Dei episcopum praebere qualem apostolus Divino afflatus Spiritu D. Thimotheo studuit insinuare. Unde nos quid ultra facere debeamus haud est qua ut Deum praepotentem nostris orationibus devotis obsecremus quatenus eidem quidem aeternae beatitudinis premium nobis vero similem illi tribuat episcopum.

11

Sołtyk Kajetan Ignacy, biskup (Kraków)

† 30 VII 1788²⁷

AKapMK, PA 19a – Prothocollon actorum Reverendissimi Capituli Ecclesiae Cathedralis Cracoviensis inceptum anno Domini 1787, die 26 Maii [1787–1793], s. 63

Die Veneris, 1^{ma} mensis Augusti [1788]. Capitulum extraordinarium ad sonum maioris campanae celebratum, in quo [...] Reverendissimi Domini [praelati et canonici] habentes certam notitiam ex literis Illustris ac Magnifici Mathiae Sołtyk, palatini Sandomiriensis, uti curatoris, ad Illustrissimum [Josephum Olechowski], suffraganeum, directis, de morte Celsissimi et Reverendissimi Domini sui amantissimi pastoris Caietani Ignatii Sołtyk, episcopi huius Cracoviensis dioecesis et ducis Severiae, die 30^{ma} Julii, hora circiter media tertia matutina, Kielcijs subsequuta, cupientesque ea omnia exequi, quae leges et sanctiones canonicae orbata sede a capitulis exequanda haberi volunt, literas cridae pro capitulo eo in negotio celebrando pro die 7^{ma} Augusti, die 8^{va} ab accepta dicti obitus notitia, uti termino lege praescripto extradendas et vacatum huius ecclesiae publicanda decreverunt.

²⁷ Por. K. R. Prokop, „*Adnotatio vitae et obitus*” biskupów Piotra Tylickiego (1616), Andrzeja Trzebickiego (1679) i Kajetana Ignacego Sołtyka (1788) z krakowskich ksiąg «*Acta Episcopalia*», „*Biuletyn Biblioteki Jagiellońskiej*”, 53 (2003) s. 72–73 (gdzie w przypisie 8 na s. 64–65 wskazana literatura przedmiotu).

12

*Świtanowska (Switanowska) Bronisława, ksieni (Imbramowice) † 11 VIII 1866*²⁸

ADK, OK–16/2, k. 397r–v (pismo konwentu imbramowickiego do administratora diecezji kielecko–krakowskiej z daty: Imbramowice, 11 VIII 1866); zob. również: tamże, k. 380r

W dniu dzisiejszym [= 11 VIII 1866], o godzinie w pół do jedenastej z południa, spodobało się Bogu dotknąć nas bolesnym ciosem przez zgon naszej przełożonej Bronisławy Switanowskiej, która opatrzona SS. Sakramentami pobożnie zasnęła w Panu.

13

*Waza Karol Ferdynand, biskup (Wrocław – Płock) † 9 V 1655*²⁹

ADPł, ACapPloc 9, s. 699 (*Intimata notitia de obitu Serenissimi olim Principis ac Reverendissimi Domini episcopi Plocensis [et] Vratislaviensis*)

Serenissimus princeps Poloniae et Sueciae ac Reverendissimus Dominus, Dominus Carolus Ferdinandus, episcopus Plocensis [et] Vratislaviensis, dux Oppolien-sis et Ratiboriensis, die nona mensis Maii [= 9 V 1655], hora circiter nona post meridiem, ultimum finem vitae clausit.

14

*Zadzik Jakub, biskup (Kraków) † 17 III 1642*³⁰

²⁸ Backmund, *Monasticon Praemonstratense*, t. 1, s. 340–341 (brak zestawienia księń) [2 wyd.: t. 1 cz. 2, s. 414 („Bronisława Switanowska 1848/66”)]; L. Sobol, *Kultura klasztoru SS. Norbertanek w Imbramowicach 1229–2004*, Kraków 2005, s. 120 („[ksieni] 1848–1866”); J. Wiśniewski, *Historyczny opis kościołów, miast, zabytków i pamiątek w Olkuskiem, Mariówka Opoczyńska 1933*, s. 98; [M. Sebald], *Pamiętka 700–letniego jubileuszu klasztoru w Imbramowicach 1226–1926*, Przemyśl 1926, s. 102 nn.

²⁹ A. J. Nowowiejski, *Płock. Monografia historyczna*, Płock 1930², s. 66 nr LX („umarł 10 V 1655 r.”); HC, t. 4, s. 283 („obiit 9 Maii 1655”), 373 („obiit Viscovii 9 Maii 1655”); G. Ćwieczek, *Królewicz Karol Ferdynand Waza jako biskup wrocławski*, w: *Studia z historii Kościoła w Polsce*, t. 2, red. H. Rybus, Warszawa 1973, s. 253 („Królewicz Karol Ferdynand zmarł w dniu 9 V 1655 r. o godzinie 9 wieczorem w pałacu biskupów płockich w Wyszku nad Bugiem”); T. Żebrowski, *Zarys dziejów diecezji płockiej*, Płock 1976, s. 57 nr 54 („zmarł w 1655 r. w Wyszku”); Nitecki, *Biskupi Kościoła w Polsce*, kol. 471 („[zmarł] 9 V 1655”); Z. Wdowiszewski, *Genealogia Jagiellonów i Domu Wazów w Polsce*, Kraków 2005, s. 235 („zmarł w Wyszku dnia 9 V 1655 r.”).

³⁰ HC, t. 4, s. 167 („obiit 17 Martii 1642”); Kumor, *Dzieje diecezji krakowskiej*, t. 1, s. 523 („zmarł 17 III 1642 w Bodzentynie”); Nitecki, *Biskupi Kościoła w Polsce*, kol. 504 („[zmarł] 17 III 1642). Zob. także J. Dorobisz, *Jakub Zadzik (1582–1642)*, Opole 2000.

AKMK, AEp 50, k. 581v–582r (*Mors Illustrissimi*)

Postquam audientia causarum per iudicium Illustrissimi ac Reverendissimi Domini, Domini Jacobi Zadzik, Dei et Apostolicae Sedis gratia episcopi Cracoviensis, ducis Severiae, in praesentia mei notarii infrascripti die hodierna, quae fuit decima septima mensis Martii [1642], pro solito iudiciorum antemeridiano tempore fuit expedita, ipse Illustrissimus, vere pius, iustus et aequus iudex ad caeleste Tribunal pro sua pietate, iustitia et aequitate mercedem recepturus decessit. Utinam sit eius anima in benedictionibus. [...] Paulus Płaza, actorum Curiae Suae Illustrissimae ac Reverendissimae Celsitudinis notarius.

15

Zdanowska Wiktoria, ksieni (*Imbramowice*)

† 1 XI 1848³¹

ADK, OK–16/2, k. 172r (*pismo konwentu norbertanek w Imbramowicach do konsystorza generalnego diecezji kielecko–krakowskiej z daty: Imbramowice, 18 XI 1848*)

Po skonie śp. Wiktorii Zdanowskiej, ksieni, w dniu 1^{szym} b.m. i r. [= 1 XI 1848] nastąpiłym, zgromadzenie nasze osierocone zostało z przełożństwa.

ADK, OK–16/2, k. 173r (*Wyciąg aktu zejścia z ksiąg religijno–cywilnych parafii imbramowskiej – z daty: Imbramowice, 2 XI 1848*)

W dniu pierwszym listopada roku bieżącego [= 1 XI 1848], o godzinie dwunastej w nocy, w Imbramowicach, w klasztorze pod numerem pierwszym, umarła Wiktorja Zdanowska, przełożona Panien Norbertanek, katoliczka, lat osiemdziesiąt jeden mająca, córka Dominika i Maryanny Zdanowskich.

16

Zebrzydowski Andrzej, biskup (*Kraków*)

† 23 V 1560³²

AKMK, AEp 28, k. 588v–589r

³¹ Backmund, *Monasticon Praemonstratense*, t. 1, s. 340–341 (brak zestawienia księń) [2 wyd.: t. 1 cz. 2, s. 414 („Victoria Zdanowska 1834/48”)]; Sobol, *Kultura klasztoru SS. Norbertanek w Imbramowicach*, s. 120 („[ksieni] 1834–1848”); Borkowska, *Leksykon zakonnic polskich*, t. 2, s. 191 („zmarła 31 X 1848”); Wiśniewski, *Historyczny opis kościołów, miast, zabytków i pamiątek w Olkuskiem*, s. 98; [Sebald], *Pamiętka 700–letniego jubileuszu klasztoru w Imbramowicach*, s. 98–102.

³² HC, t. 3, s. 180 („obiit 25 Maii 1560”); Kumor, *Dzieje diecezji krakowskiej*, t. 1, s. 515 („zmarł 23 V 1560 we Wrześni”); Nitecki, *Biskupi Kościoła w Polsce*, kol. 513 („[zmarł] 25 V 1560”); Prokop, *Biskupi kamienieccy*, s. 103. Ostatnio o hierarsze tym pisał również Z. Birkholz, *Z działalności fundatorskiej biskupa Andrzeja Zebrzydowskiego. Zamek w Więcborku*, „Materiały do Dziejów Kultury i Sztuki Bydgoszczy i Regionu”, 9 (2004) s. 35–56.

Anno 1560. Reverendissimus in Christo Pater et Dominus, Dominus Andreas Zebrzydowski de Wiąnczborg, Dei gratia episcopus Cracoviensis, cum ex Wiąnczborg loco patrio in episcopatum suum Cracoviensem reverteretur, Wrzesnamque veniret, illic secunda die ingressus sui acutissima febre est correptus, animadvertitque iam finem vitae suae a Domino Deo imponi, servitores suos omnes, qui hinc praesentes erant, ad se vocari iussit, sacrificioque Missae peracto ac sacramento Corporis Christi cum magna devocione sumpto, publice protestatus est, se in ea fide atque religione mori eamque semper observasse, quam Romana Ecclesia Catholica tulit, tenet atque observat, servitoribus denique suis loco summo suorum se habere asseruit, magna cum diserta oratione pro illorum fide erga se ac constantia in exhibendis officiis, gratias egit, omnibus sceleribus successu rerum a Deo Omnipotente Maximo praeparatus est, tandem XXIII Maii [= 23 V 1560] vitam cum morte commutavit, non sine ingenti maerore ac planctu eiulam servitorum, quorum, cuius anima Deus Optimus Maximus pro sua immensa misericordia, sit propitius.

17

Żegocki Krzysztof Jan, biskup (Chełm/Krasnystaw)

† 11 VIII 1673³³

AAL, Rep. 60 A 151, k. 277r

Illustrissimus et Reverendissimus [Dominus Christophorus Żegocki, episcopus Chelmensis], finito labore et munere pastorali destinatoque in locum sui vicario in spiritualibus Perillustri Domino decano cathedrali Domino Joanne Constantio Wozuczynski, viro maturo, exemplari, zeloso et in rebus gerendis accurato et perspicaci, ad comitia generalia Varsaviam se contulit, ubi ad latus Serenissimi regis Michaelis commoratus multas aerumnas angustias et pressuras ob commune bonum Reipublicae subeundo, tandem ad Vladislaviensem Ecclesiam post ascensum Illustrissimi ducis in Klewan Czartoryski ad archiepiscopatum Gnesnensem a Serenissimo eodem rege nominatus, in quo obtinendo episcopatus cum deiuraret ob multorum invidiam iamque Romae praeconizatus, ubi in Maiorem Poloniam ad sua bona haereditaria se conferret, ibidem in villa Goscieszyn, die 11 Augusti 1673 [= 11 VIII 1673] veneno sublatus fatis concessit annorum suorum 55. Vir per omnia teste Apostolo tentatus ut pote in variis Regni functionibus exercitatus, capitaneus Babimostensis, postea vexillifer Posnaniensis, tum succamerarius Calisiensis, a Serenissimo Joanne Casimiro palatinus Inovladislaviensis creatus, tandem episcopus Chelmensis in coronatione a Serenissimo rege [Michaeli] praesentatus [...]. Laboriosus in Ecclesia Dei, zelosus in cultu eius promovendo, strenuus in rebus agendis et formando consilio, fidus Serenissimis regibus Poloniae,

³³ Pawelec, *Biskupstwo chełmskie*, s. 395 nr 34 („Przeniesiony w 1673 r. na stolicę włocławską, wkrótce tam życie zakończył”); HC, t. 5, s. 156 („obiit anno 1672”); W. Sauter, *Krzysztof Żegocki, pierwszy partyzant Rzeczypospolitej, 1618–1673*, Poznań 1981, s. 151 („zakończył życie w dniu 11 VIII 1673 r.”); Nitecki, *Biskupi Kościoła w Polsce*, kol. 522 („[zmarł w r.] 1673”).

semper secreti tenax, maturus in omnibus, hospitalis, benigne vigidus, severoplacidus, devotus, nam a suo sacro incipiendo primo quod in coronatione die [...] celebravit usque ad ultimam diem obitus sui quotidie ad aras praevia diuturna devotione visus sacra peragere, in ordinationibus clericorum et sacerdotum plus quam sedulus, ordinavit variorum statuum et ordinum sacerdotes 200[?] circiter, idque extra tempora etiam ferialis diebus ex speciali privilegio Sanctae Sedis Apostolicae. Confirmavit per varias diaeceses hominum diversi sexus ad 60 milia. Cuius anima sit in benedictione, in suo munere hanc calumniam passus quod vigidus esset in paenis sacerdotibus infligendis. Sed Deus iudex iustus melius iudicabit.

VARIA

1

Baranowski Stanisław, opat (Tyniec)

instytucja 3 XII 1512³⁴

AKMK, AEp 36, k. 415v–416v (Ingrossatio institutionum certarum ad abbatiam Thinecensem); zob. również: tamże, k. 312v–313r (Kielce, 14 I 1605: Prorogatio termini ex parte responsionis super approbatione petita electionis Venerabilis [Alberti] Baranowskj ad abbatiam Thinecensem), 317v (Kielce, 23 III 1605: Prorogatio termini ad respondendum super responsione petita ex parte confirmationis electionis abbatiae Thinecensis), 387r–389v (Ingrossatio coadiutoriae [Nicolai] Mieleckj ad abbatiam Thinecensem – 26 VIII 1605)

Joannes, Dei gratia episcopus Cracoviensis, Venerabilibus Dominis decano, archidiacono, praeposito, scholastico caeterisque praelatis et canonicis ecclesiae cathedralis Cracoviensis necnon religiosis fratribus hebdomadario chori et caeteris eiusdem monasterii Thinecensis Ordinis Sancti Benedicti nostrae dioecesis [...]. Quoniam ad abbatiam vestri monasterii Thinecensis, hactenus per mortem et obitum Venerabilis et Religiosi Joannis, eiusdem abbatiae ultimi et immediati possessoris vacantem, Venerabilem ac Religiosum virum Dominum Stanislaum Baranowski, praepositum in Tuchow, actu presbyterum, eiusdem Ordinis religiosum professum, ut et tanquam benemeritum et idoneum, visa ante omnia electione canonica de persona ipsius Stanislai Baranowski per religiosos fratres priorem et reliquos fratres in ipso monasterio protunc existentes facta et coram nobis exhibita, et accedente consensu Serenissimi Principis et Domini, Domini Sigismundi, eadem gratia regis Poloniae, magni ducis Lithuaniae, Russiae, Prussiaeque etc. domini et haeredis, dictaeque abbatiae unici et veri patroni, in praesentia sui legi-

³⁴ Szczaniecki, *Katalog opatów tynieckich*, s. 116–117 („Dnia 29 VII 1512 zmarł opat Jan Piotrowski, a w miesiąc później, dnia 25 VIII, zgromadzenie wybrało [opatem Stanisława] Baranowskiego. Kilka zachowanych pism dotyczy tego ewenementu [sic]. Nazajutrz król wybór zatwierdził i zlecił biskupowi Janowi Konarskiemu, jako ordynariuszowi, wprowadzenie elekta w urzędowanie”). Zob. także S. Sczygielski, *Tinacia seu historia monasterii Tinecensis Ordinis S. Benedicti*, Cracoviae 1668, s. 97–98.

timi procuratoris per manus nostrae capiti suo impositionem institutimus, praeferrimus et investimus, electionemque huiusmodi, ut praefertur habitam de certa nostra scientia approbavimus et confirmavimus, instituimusque, praeferrimus, confirmamus et approbamus [...]. Actum et datum Ilza, die tertia Decembris anno millesimo quingentesimo duodecimo.

2

Białobrzesci Stanisław, opat (Jędrzejów)

instytucja 16 IV 1571³⁵

AKMK, AEp 29, k. 456v–457r (Institutio ad abbatiam Andrzeioviensem)

Die Lunae 16 Aprilis [1571]. Cum Reverendus Dominus Stanislaus Białobrzesci ad abbatiam monasterii Andrzeioviensis morte Reverendi olim Joannis Janowski, illius ultimi et immediati possessoris, vacantem, per totum conventum ipsius monasterii [...] electus, et per Regiam Maiestatem praesentatus, peteret a Sua Reverendissima Dominatio electionem de persona sua factam canonisari et approbari, seque ad eandem abbatiam ex ipsa electione institui et investiri, Sua Reverendissima Dominatio [i.e. episcopus Cracoviensis Philippus Padniewski] [...] eam [electionem] uti legitimam auctoritate sua ordinaria approbavit et canonisavit, ipsumque Reverendum Dominum Stanislaum Białobrzesci [...] ad eam ipsam abbatiam per manus suae capiti suo impositionem instituit et investivit.

3

Borowski Piotr, opat (Szczyrzyc)

instytucja 24 XI 1565³⁶

AKMK, AEp 29, k. 318v–319r

Saturni XXIII Novembris [1565]. Illustrissimus Dominus episcopus Cracoviensis [Philippus Padniewski], visa electione canonica Venerabilis ac Religiosi Petri Borowski ad abbatiam monasterii Sciricensis [Ordinis Cisterciensis], morte Venerabilis olim Stanisłai Bukowieczki vacantem, per Reverendum et Religiosos Joannem Janowskj, abbatem Andrzeioviensem eiusdem Ordinis [Cisterciensium], Valentinum de Gruschow, priorem, Jacobum de Szczithniki, Simonem de Koschiczki totumque conventum eiusdem monasterii de unanimi consensu facta [...], eandem electionem [...] auctoritate sua ordinaria canonisavit et confirmavit, ac ipsum Ve-

³⁵ Bukowski, *Katalog opatów jędrzejowskich*, s. 195–196 („opatem jędrzejowskim został w r. 1571”); J. Wiśniewski, *Historyczny opis kościołów, miast, zabytków i pamiątek w Jędrzejowskiem*, Mariówka Opoczyńska 1930, s. 62.

³⁶ Marszałska, Graczyk, *Opaci i przeorzy klasztoru OO. Cystersów w Szczyrzycu*, s. 84 („Do roku 1565 pełnił w Jędrzejowie funkcję przeora, a następnie – z prezenty króla Zygmunta Augusta [...] – został opatem komendatoryjnym [!] w klasztorze szczyrzyckim. [...] Pozostał nim do 1590 r., a więc blisko 25 lat”). Zob. nadto *Monasticon Cisterciense Poloniae*, t. 2, s. 224–225.

nerabilem Paulum Borowskj ad praefatam abbatiam ex ipsa electione, per manus suae capiti illius impositionem instituit et investivit.

4

Brzechwa Andrzej, opat (Tyniec)

konfirmacja 25 VII 1573³⁷

AKMK, AEp 30, k. 83v–84v (Literae confirmationis electionis Andreae Brzechwa in abbatem Tynecensem)

[Nos] Franciscus Crassinski, Dei gratia episcopus Cracoviensis et Regni Poloniae vicecancellarius, planum testatumque facimus [...], nos literas binas [...] electionem seu nominationem Venerabilis et Religiosi Patris Andreae Brzechwa, fratris professi et actu presbyteri conventus monasterii Tynecensis, ad abbatiam praedicti monasterii, morte et obitu Venerabilis Hieronymi Krzizanowsky, vacatem, canonicę et legitime in termino [...] de unanimi omnium fratrum eiusdem conventus consensu [...] facta in se continentes, per eundem Andream Brzechwa electum praesentatas verexisse, sanas, salvas et omni suspicionis nota carentes, utque ipsam electionem et postulationem de persona sua factam, auctoritate nostra ordinaria confirmare et approbare dignaremur, nobis humiliter supplicatum fuisse. Nos vero supplicationem huiusmodi animadvertendam esse iustam [...], praedictam electionem, uti legitime libereque et canonice factam, auctoritate nostra ordinaria, Christi nomine invocato, confirmamus et approbamus praesentibus literis nostris. [...] Datum Cracoviae, die Saturni vigesima quinta mensis Iulii, anno Domini millesimo quingentesimo septuagesimo tertio [= 25 VII 1573].

5

Firlej Henryk, prepozyt generalny–komendatariusz (Miechów)

instytucja 9 I 1612³⁸

AKMK, AEp 38, k. 598v–599v (Institutio ad praeposituram Miechoviensem Illustris et Admodum Reverendi Domini Henrici Firley, referendarii); tamże, k. 599v–600r (Tenor praesentationis

³⁷ H. Barycz, *Brzechwa Andrzej herbu Jastrzębiec* († 1593), *opat klasztoru benedyktynów w Tyńcu*, PSB, t. 3, s. 32 („po Hieronimie Krzyżanowskim uzyskał w r. 1572 opactwo tynieckie”); Szczaniecki, *Katalog opatów tynieckich*, s. 141 („Gdy umarł [opat Hieronim] Krzyżanowski, wybory urządzone pospiesznie, jakby w obawie, której przyczyny nie są dostatecznie znane. Akta wyboru zaginęły. Zachowała się tylko data 21 VII 1573, która oznacza początek rządów opackich [Andrzeja] Brzechwy”); tenże, *Benedyktyni polscy*, s. 187 (j.w.). Zob. także Sczygielski, *Tinencia seu historia monasterii Tynecensis*, s. 106–108.

³⁸ W. Czapliński, *Firlej Henryk* († 1626), *prymas*, PSB, t. 6, s. 477 („w r. 1611 otrzymał bogatą prepozyturę miechowską”); S. Nakielski, *Miechovia sive promptuarium antiquitatum monasterii Miechoviensis* [...], Cracoviae 1634, s. 852–859; J. Wiśniewski, *Dekanat miechowski*, Radom 1917, s. 136.

Sacrae Regiae Maiestatis ad eandem praeposituram – dokument króla Zygmunta III z daty: Warszawa, 30 XI 1611)

Anno Domini millesimo sexcentesimo duodecimo. Die Lunae nona mensis Januarii. Kielciis. Petrus Tylicki, Dei gratia episcopus Cracoviensis, dux Severiensis, Venerabilibus et Religiosis viris custodi, cantori, praepositi omnibusque generaliter et specialiter fratribus conventus monasterii Miechoviensis Ordinis Sancti Augustini Militum Sepulchri Dominici dioecesis nostrae [...]. Noveritis quia nos ad praeposituram Miechoviensem, morte et obitu Reverendi olim Simonis Turski, eiusdem praepositurae ultimi et immediati possessoris vacantem, Illustrem et Admodum Reverendum Dominum Henricum Firley de Dąbrowicza, praepositum Plocensem et Regni referendarium, per religiosos fratres totumque conventum monasterii Miechoviensis libere et canonice electum, consensu Sacrae Regiae Maiestatis accedente, [...] per manus nostrae capiti illius impositionem instituímus et investimus, recepto ab illo [...] ad Sancta Dei Evangelia praestito corporali iuramento [...].

6

Firlej Henryk, opat-komendatariusz (Tyniec)

instytucja 17 I 1628³⁹

AKMK, AEp 44, k. 213v–214r (Institutio ad abbatiam Tynecensem)

Actum feria secunda, quae fuit dies decima septima Januarii [1628], Kielciis. Illustrissimus et Reverendissimus Dominus Martinus Szyszkowski, Dei et Apostolicae Sedis gratia episcopus Cracoviensis, dux Severiae, ad abbatiam Tynecensem Ordinis Sancti Benedicti, post liberam resignationem Illustrissimi et Reverendissimi Domini Stanisłai Lubinski, Dei gratia episcopi Plocensis, dictae abbatae ultimi et immediati possessoris vacantem, Perillustrem et Admodum Reverendum Dominum Henricum Firley de Dąbrowicza, referendarium Regni, per religiosos fratres totumque conventum Tynecensem post intimata a se electionem libere [...] electum ac postulatum [...], instituendum ac investiendum electionemque confirmandam esse duxit prout accedente ad id consensu Sacrae Regiae Maiestatis, receptoque ab Admodum Reverendo Domino Stanisłao Rudzki, canonico Cracoviensi, praeposito Visliciensi, procuratore eius legitimo [...], in animam principalis sui de obedientia sibi et successoribus suis [...] solito corporali iura-

³⁹ J. Kwolek, *Firlej Henryk z Dąbrowicy herbu Lewart († 1635), biskup przemyski, poznański*, PSB, t. 6, s. 478 („w 1627 r. wziął po Stanisławie Łubieńskim opactwo tynieckie”); P. Szczaniecki, *Katalog opatów tynieckich*, s. 165 („Po rezygnacji [Stanisława] Łubieńskiego Zygmunt III 4 IX 1627, nie czekając na rzymską decyzję, zamianował opatem w Tyńcu [Henryka] Firleja. O życzliwym przyjęciu przez zakonników świadczy łacińska mowa, którą go powitano. Dokumenty z nazwiskiem Firleja zaczynają się od połowy 1628 r.”). Zob. także Sczygielski, *Tinicia seu historia monasterii Tynecensis*, s. 117–120.

mento [...], per manus capiti eiusdem procuratoris impositionem instituit [et] investivit, electionemque approbavit.

7

Gembicki Jan, biskup (Płock)

ingres 3 II 1658⁴⁰

ADPŁ, ACapPloc 10, s. 20 (Iucundissimus ingressus Illustrissimi et Reverendissimi Domini Joannis Gembicki, episcopi Plocensis)

Anno Domini MDCLVIII, die III mensis Februarii, Illustrissimus et Reverendissimus Dominus Joannes Gembicki, Dei et Apostolicae Sedis gratia episcopus Plocensis, celeberrima assistentia Perillustrium et Admodum Reverendorum praelatorum et canonicorum ecclesiae cathedralis Plocensis et cleri huius dioecesis et civitatis ac frequenti caterva equestris ordinis, ex ecclesia conventuali SS. Norberti et Mariae Magdalenae Plocensis feliciter cathedram, sponsam suam, adiit ac ingressum iucundum cum possessione episcopatus felicibus auspiciis absolvit.

8

Gembicki Piotr, opat–komendatariusz (Święty Krzyż)

elekcja 14 II 1634⁴¹

AKMK, AEp 46, k. 302r–306r (Electio Reverendissimi Gembicki ad abbatiam Sanctae Crucis); zob. również: tamże, k. 604r–609v (12 IX 1634 – Provisio de abbacia monasterii Sancti Crucis)

Die XIV^a Februarii 1634. Coram Illustrissimo et Reverendissimo Domino Andrea Szoldrski, nominato Kiiowiensi, Gnesnensi et Posnaniensi praeposito, cantore Cracoviensi, decano Loviciensi, Serenissimi et Reverendissimi principis cardinalis episcopi Cracoviensis, ducis Severiae etc., coadministratore et cancellario, etiam vigore facultatis sibi hac in parte specialiter a dicto Serenissimo concessae deputato commissario et praesidente [...], in monasterio Sanctae Crucis in Calvo Monte, Ordinis Sancti Benedicti Cassinensis [...], capitulariter congregati religiosi patres et fratres prior, subprior et alii de nomine et cognomine [...] specificati

⁴⁰ Nowowiejski, *Płock. Monografia historyczna*, s. 66 nr LXI (brak daty ingresu); A. Przyboś, *Gembicki Jan herbu Nałęcz (1602–1675), biskup kujawski*, PSB, t. 7, s. 377 (brak daty ingresu); Żebrowski, *Zarys dziejów diecezji płockiej*, s. 57 nr 55 (brak daty ingresu).

⁴¹ J. Gacki, *Klasztor świętokrzyski Księża Benedyktynów na Łysej Górze*, „Pamiętnik Religijno-Moralny” n.s., 7/20 (1861) nr 2 [toż w osobnym wydaniu książkowym], s. 151 („od r. 1634 Piotr Gembicki administrację opactwa przez dwa lata trzymał”); W. Czapliński, H. E. Wyczawski, *Gembicki Piotr herbu Nałęcz (1585–1657), biskup krakowski*, PSB, t. 7, s. 379–380 (brak daty); J. Wiśniewski, *Dekanat opatowski*, Radom 1907, s. 467 (*Spis opatów świętokrzyskich*). Szerzej o okolicznościach objęcia przez P. Gembickiego opactwa tynieckiego w komendę pisze H. E. Wyczawski, *Biskup Piotr Gembicki 1585–1657*, Kraków 1957, s. 57 nn.

numero octodecim [...], ad quos de iure et consuetudine, dum pro tempore dicta abbatia vacat, electio novi abbatis et superioris spectat et pertinet, visi litteris Sacrae Regiae Maiestatis [...] publice lectis, quibus de eandem abbatiam post evocationem et translationem ad episcopatum Luceoriensem Illustrissimi et Reverendissimi Domini Boguslai Radoszowsky, dictae abbatiae ultimi et immediati possessoris, vacantem, Illustrissimum et Reverendissimum Petrum Gembicky, decanum Cracoviensem, custodem Gnesnensem, secretarium Regni maiorem, ob eius praeclaris in Ecclesia Dei et hac incluta Republica res gestas, litterarum scientiam, veterem generis nobilitatem ac varia laudabilia probitatis et virtutum merita apprimè commendabat, invocata Sancti Spiritus gratia de unanimi consensu ac nemine ipsorum discrepante, publice et alta voce in suum abbatem et superiorem dictum Illustrissimum et Reverendissimum Dominum Petrum Gembicky, licet absentem et castra Sacrae Regiae Maiestatis contra Moscos hostes patria infesos sequentes, elegerunt, nominaverunt et assumpserunt [...].

9

Gniewosz Mikołaj Wojciech, opat-komendatariusz (Koprzywnica)

[administrator 2 V 1626]

instytucja 26 VI 1626⁴²

AKMK, AEp 43, k. 565v–566v (Administratio abbatiae Coprivnicensis)

Martinus Szyszkowski, Dei et Apostolicae Sedis gratia episcopus Cracoviensis, dux Severiensis, etc, Admodum Reverendo Domino Nicolao Alberto Gniewosz, coadiutori abbatiae Coprivnicensis, Sacrae Regiae Maiestatis secretario, necnon Religiosis ac Venerabilis patribus fratribus priori totique conventui Coprivnicensi Ordinis Cisterciensis salutem in Domino. [...] Quoniam Reverendus Hieronymus Ossolinski, Dei providentia abbas Coprivnicensis, eiusdem Dei Maximi permissu tanta aegritudine detentus existat, ut officium suum et munus abbatiale nullo modo exercere possit et valeat rite ipsi Admodum Reverenda Dominatio Tua in coadiutorem et cooperatorem a Sacra Regia Maiestate Domino nostro clementissimo cum scitu et assensu nostro constituta existit penes partem fructuum conventualium eidem pro sufficienti victu assignatam. Nunc ad maiorem supranominati conventus Coprivnicensis securitatem [...] administrationem bonorum ad ipsum ex antiquo pertinentium Admodum Reverendae Dominationi Tuae, cuius nobis fides, pietas et rerum agendarum dexteritas satis est commendata, committendum esse duximus et in Dei nomine praesentibus auctoritate nostra ordinaria et in subsidium nobis ab Apostolica Sede delegata committimus hac lege et conditione, ut Admodum Reverenda Dominatio Tua nonnisi ad commodum et emolumentum

⁴² [Redakcja], *Gniewosz Mikołaj Wojciech (Olbracht) herbu Rawicz († 1654), opat komendatoryjny koprzywnicki, biskup kujawski*, PSB, t. 8, s. 146 („przed czerwcem 1631 r. Zygmunt III mianował go opatem cystersów w Koprzywnicy”); J. Wiśniewski, *Dekanat sandomierski*, Radom 1915, s. 73 (*Katalog opatów w Koprzywnicy*).

Reverendissimi Domini abbatis pro nunc decumbentis sui quoque conventus bona supranominata gubernet, et in casu convalescentiae eiusdem Reverendissimi Domini rationes administrationis suae coram ipso conventuque suo reddere sit parata, in eventu vero mortis ipsius – coram nobis nostrisque successoribus episcopis Cracoviensibus [...]. Datum Bodzantini, die secunda Maii anno Domini millesimo sexcentesimo vigesimo sexto.

AKMK, AEp 43, k. 615r–v (Institutio ad abbatiam Coprivnicesem)

Illustrissimus et Reverendissimus Dominus Martinus Szyszkowski, Dei et Apostolicae Sedis gratia episcopus Cracoviensis, dux Severiensis, ad abbatiam Coprivnicesem Ordinis Cisterciensis, morte et obitu Perillustis et Reverendissimi olim Hieronymi Ossolinski, dictae abbatiae ultimi et immediati possessoris, vacantem, Illustrem et Admodum Reverendum Nicolaum Albertum Gniewosz, Sacrae Regiae Maiestatis secretarium, per religiosos fratres totumque monasterium Coprivnicensem, post intimatam ab Illustrissimo et Reverendissimo Domino electionem [...], canonicie electum, [...] instituendum ac investiendum esse decrevit, prout accedente ad id consensu Sacrae Regiae Maiestatis, per manus capiti Admodum Reverendi Stanisłai Rudzki, canonici Cracoviensis, praepositi Visliciensis, procuratoris legitimi, [...] impositionem, recepto ab eo iuramento in animam principalis sui praestito [...], instituit, investivit, electionemque approbavit et approbat.

10

Gostomski Jan, opat–komendatariusz (Wąchock)

instytucja 13 V 1615⁴³

AKMK, AEp 39 – Volumen 2^m actorum episcopalium Illustrissimi et Reverendissimi Domini Petri Tylicki, episcopi Cracoviensis, ducis Severiae, ab anno Domini 1613 ad annum 1616, k. 159v–160r (Investitura ad abbatiam Wąchocensis); zob. również: tamże, AEp 46, k. 576r–581v (6 IX 1634 – Provisio de abbacia monasterii Wąchocensis [dotyczy następcy J. Gostomskiego na funkcji komendatariusza (administratora) opactwa wąchockiego, referendarza koronnego Jana Lipskiego])

Die Mercurii tredecima mensis Maij [1615]. Sławkoviae. Illustrissimus et Reverendissimus Dominus, Dominus Petrus Tylicki, Dei gratia episcopus Cracoviensis, dux Severiensis, viso instrumento electionis mutuae et concordis, in personam Illustris et Admodum Reverendi Domini Joannis Gostomski, Sacrae Regiae Maiestatis secretarii, per universos fratres conventus Wąchocensis Ordinis Cisterciensis dioecesis Cracoviensis, ad abbatiam Wąchocensem, morte et obitu Reverendi olim Stephani Charbiczki, eiusdem abbatiae novissimi et immediati possessoris vacantem, [...] factae, visa quoque praesentatione Sacrae Regiae Maiestatis tanquam supremi patroni omnium abbatiarum in Regno Poloniae, praefatum Illu-

⁴³ M. Borkowska, *Z dziejów opactwa cystersów w Wąchocku*, Kielce 1998, s. 105 („Obrany na zlecenie króla w maju 1615 r.”); J. Wiśniewski, *Dekanat iłżecki*, Radom 1909–1911, s. 358.

strem et Admodum Reverendum Dominum Joannem Gostomski, confirmata ipsius electione sibi exhibita, ad eandem abbatiam Wąchocensem, per manus suae capiti Reverendi Domini Simonis Sarnowski, canonici Cracoviensis, eius legitimi procuratoris, ad hoc specialiter constituti [...], recepto a dicto mandatario in animam principali sui [...] ad Sancta Dei Evangelia praestito corporali iuramento, auctoritate ordinaria instituit et investivit.

11

Goślicki Wawrzyniec, opat–komendatariusz (Mogila) instytucja 18 VI 1586⁴⁴

AKMK, AEp 31, k. 445v (Institutio ad abbatiam Clarae Tumbae Reverendissimi Domini Laurentii Goslicki, 18. Junii [1586])

Reverendissimus in Christo Pater et Dominus, Dominus Petrus Myskowsky, Dei gratia episcopus Cracoviensis, ad abbatiam Mogilensem, morte et obitu Reverendissimi olim Domini Martini Białobrzesky, episcopi Camenecensis, vacatem, per liberam electionem fratrum toti conventus monasterii Mogilensis [...] legitime factam et per Suam Reverendissimam Dominationem approbatam, visis literis präsensationis et confirmationis Sacra Regiae Maiestatis Domini, Domini nostri Clementissimi, dictae abbatiæ patroni, Reverendissimum Dominum Laurentium Gosliczky, episcopum Camenecensem nominatum, servatis de iure servandis instituit literasque desuper necessarias dandas decrevit.

12

*Gumieńska (Gumińska, Gumieška) Bogumiła Magdalena, ksieni (Imbramowice)
elekcja 18 X 1638
instytucja 15 XI 1638⁴⁵*

AKMK, AEp 48, k. 852r–v (Literae confirmationis electionis abbatissae Imbramoviciensis)

⁴⁴ K. Hoszowski, *Obraz życia i zasług opatów mogińskich*, Kraków 1867, s. 60 („Był wprowadzony na opactwo dnia 17 VI 1586 r.”); *Poczet opatów mogińskich według obszerniejszego opracowania Konstantego Hoszowskiego*, w: *Monografia opactwa cystersów we wsi Mogile*, Kraków 1867, s. 105 (j.w.); D. Maniewska, *Goślicki Wawrzyniec herbu Grzymała (ok. 1530–1607), pisarz polityczny, dyplomata, biskup kamieniecki, chełmski, przemyski, poznański*, PSB, t. 8, s. 380 („w r. 1586 otrzymał biskupstwo kamienieckie i [...] opactwo mogińskie”). Zob. także *Monasticon Cisterciense Poloniae*, t. 2, s. 104; Prokop, *Biskupi kamienieccy*, s. 135–142; T. Bałuk-Ulewiczowa, *De optimo senatore et Almae Matris defensore. O Wawrzyńcu Goślickim w czterechsetną rocznicę śmierci*, „Alma Mater”, 98 (2007) s. 32–34.

⁴⁵ Sobol, *Kultura klasztoru SS. Norbertanek w Imbramowicach*, s. 120 („[ksieni] ?–1665”); Borkowska, *Leksykon zakonnic polskich*, t. 2, s. 182 (brak daty rozpoczęcia rządów w klasztorze; jedynie informacja, iż jako „ksieni przyjmuje profesję w latach 1649–1664. Zmarła 6 VII 1665”); Wiśniewski, *Historyczny opis kościołów, miast, zabytków i pamiątek w Olkuskiem*, s. 98.

Iacobus Zadzik, Dei et Apostolicae Sedis gratia episcopus Cracoviensis, dux Severiae, Religiosis et Deodicatis virginibus conventus sanctimonialium Imbramovicensis Ordinisi Praemonstratensis, nobis in Christo dilectis, salutem in Domino. Noveritis quia nos electionem abbatissae [...] de persona Religiosae ac Deodictae Virginis Magdalenae Gumińska, eiusdem conventus professae, prout ex instrumento publico [...] de data vigesima Octobris anno praesenti confecto constat, ad quoddam ratam et gratam habens, eandem autoritate ordinaria approbandam et ratificandam esse duximus, uti quidem approbamus et ratificamus per praesentes, ad extrema vitae ipsius tempora valituras. [...] Datum Cracoviae, die 15 Novembris anno Domini millesimo sexcentesimo trigesimo octavo.

13

Habicht Bartłomiej, opat (Hebdów–Brzesko)

instytucja 24 IV 1574⁴⁶

AKMK, AEp 30, k. 212v–214r (Institutio Bartholomaei Habicht ad abbatiam Chebdoviensem seu Brestensem)

Anno quo supra [1574], die vero Saturni, vigesima quarta mensis Aprilis. Coram Reverendissimo in Christo Patre et Domino, Domino Francisco Crassinski, Dei gratia episcopo Cracoviensi, personaliter constitutus Venerabilis et Religiosus Pater Dominus Bartholomaeus Habicht, abbas Sandecensis et coadiutor electusque abbas Chebdoviensis seu Brestensis, dioecesis Cracoviensis, obtulit et exhibuit eidem Reverendissimo Domino episcopo literas electionis et nominationis de persona sua, legitime et canonice ad abbatiam monasterii Chebdoviensis seu Brestensis, morte et obitu Venerabilis et Religiosi Nicolai a Kamiona, ultimi illius et immediati possessoris vacantem factae [...], petens illas per Reverendissimum Dominum episcopum [Cracoviensem], uti loci ordinarium suum, auctoritate ordinaria approbari et confirmari, et illarum vigore, se ad praedictam abbatiam, cuius hactenus coadiutor fuit, et ex praesentatione Divi olim Sigismundi Augusti regis, unici eiusdem monasterii patroni, per loci ordinarium, Reverendissimum olim Dominum Philippum Padniewski, in coadiutorem confirmatus extitit, institui et investiri. Et Reverendissimus Dominus literis huiusmodi electionis atque adeo praesentationis regiae, et coadiutoriae, quae supra alligabantur, visis et conspectis, eandem electionem, uti legitime et canonice factam [...], approbavit et confirmavit, eumque Dominum Bartholomaeum Habicht, abbatem Sandecensem, coadiutorem eiusdem abbatiae, sicuti prius antea legitime electum, nunc vero reelectum,

⁴⁶ J. Sygański, *Zabytki dziejów i sztuki w Nowym Sączu*, Lwów 1912, s. 230 („Bartłomiej Habicht, opat sandecki 1562–1571, przeniesiony na opactwo hebdowskiego, zmarł opatem tamże 10 II 1584”); Backmund, *Monasticon Praemonstratense*, t. 1, s. 340 nr 27 [2 wyd.: t. 1 cz. 2, s. 412] (brak daty początku rządów opackich); *Katalog opatów sądeckiego klasztoru norbertanów (Series abbatum Sandecensium)*, oprac. A. Śledź, w: *Norbertanie i jezuici. Wspólne dziedzictwo fundacji jagiełłońskiej w Nowym Sączu*, Nowy Sącz 2002, s. XV nr 12 („Bartłomiej Halit [sic] (Bartholomaeus Habicht) 1562–1579”).

ad praedictam Chebdoviensem seu Brestensem abbatiam ex vi earundem reelectionis literarum instituit et investivit [...].

14

Jordan Jan, opat (Nowy Sącz)

instytucja 11 V 1588⁴⁷

AKMK, AEp 31, k. 469r (Institutio ad abbatiam Sandecensem Domini Jordan. XI May [1588])

Reverendissimus in Christo Pater et Dominus, Dominus Petrus Myskowsky, Dei gratia episcopus Cracoviensis, ad abbatiam Sandecensem, morte olim Venerabilis Pauli Gulcz [tj. Pawła z Gołczy], vacatem, ex vi praesentationis conventus Chebdoviensis tum electionis liberae Venerabilem Joannem Jordan a Zakliczin, servatis de iure servandis instituit et investivit, literasque illi desuper necessarias extradendas decrevit.

15

Komorowski Antoni Jakub, opat–komendatariusz (Jędrzejów)

rezygnacja 4 VI 1760⁴⁸

AKMK, sygn. AG 4, s. 267–268 (Resignatio abbatiae commendatitiae Andreoviensis)

4^{ta} mensis Junii 1760. Bodzantini. Coram officio [...] Celsissimi principis Illustrissimi et Reverendissimi Domini Caietani Ignatii Sołtyk, episcopi Cracoviensis, ducis Severiae, constitutus personaliter Perillustris Admodum Reverendus Antonius Komorowski, minoris ordinis clericus, abbas commendatarius Andrejoviensis, dioecesis Cracoviensis, principalis, sanus ac non coactus, non compulsus neque aliquo devio errore aut sinistra machinatione circumventus, sed palam sponte, libere verbisque disertis ac per expressum recognovit, quia ipse abbatiam commendatariam [*poprawione z commendatitiam*] Andrejoviensem, cuius hactenus legitimus, pacificus et immediatus extitit ex existit possessor, ex causis rationalibus animus suum permoventibus resignavit [...]. Antonius Jacobus Komorowski, abbas commendatarius Andreoviensis, manu propria.

⁴⁷ Sygański, *Zabytki dziejów i sztuki w Nowym Sączu*, s. 230 („Jan z Zakliczyna Jordan herbu Trąby, opat sandecki 1586–1598”); Backmund, *Monasticon Praemonstratense*, t. 1, s. 344 nr 15 [2 wyd.: t. 1 cz. 2, s. 418] („Joannes de Zakliczyn 1586–1620”); *Katalog opatów sądeckiego klasztoru norbertanów*, s. XV nr 15 („Jan z Zakliczyna Jordan (Joannes de Zakliczyn Jordan) 1590–1598”).

⁴⁸ Bukowski, *Katalog opatów jędrzejowskich*, s. 201 (brak A. Komorowskiego w poczcie komendatoryjnych opatów jędrzejowskich; dla lat 1759–1760, to jest okresu pomiędzy śmiercią prymasa A. I. Komorowskiego a nominacją A. Przerębskiego, luka w chronologii obsady funkcji komendatariusza opactwa w Jędrzejowie). Podobnie u Wiśniewskiego, *Historyczny opis kościołów, miast, zabytków i pamiątek w Jędrzejowskiem*, s. 64.

16

Konieczpolski Remigiusz, opat–komendatariusz (Jędrzejów)

instytucja 13 V 1624⁴⁹

AKMK, AEp 43, k. 42r–v (Institutio ad abbatiam Andreoviensem)

Actum feria secunda, quae fuit dies tredecima Maij [1624], Kielcijs. Illustrissimus et Reverendissimus Dominus Martinus Szyszkowski, Dei et Apostolicae Sedis gratia episcopus Cracoviensis, dux Severiensis. Ad abbatiam Andreoviensem Ordinis Cisterciensis, morte et obitu Admodum Reverendi Adami Mąkowski, Sacrae Regiae Maiestatis secretarii, dictae abbatiae Andreoviensis ultimi et immediati possessoris vacantem, Admodum Reverendum Dominum Remigium Konieczpolski, Sacrae Regiae Maiestatis secretarium, per religiosos fratres totumque conventum [...] electum ac postulatum, accedente Sacrae Regiae Maiestatis consensu, instituendum ac investiendum esse decrevit, prout approbata electione, recepto ab eius procuratore legitimo Reverendo Jacobo Jarzina, praeposito in Konieczpole, in animam sui principalis corporali iuramento [...].

17

Koźmiński Kasper, opat (Sieciechów)

instytucja 27 II 1573⁵⁰

AKMK, AEp 30, k. 26r–27r (Institutio Reverendi Domini Kozminski ad abbatiam monasterii Secechoviensis)

Anno quo supra [1573], die Veneris vigesima septima Februarii [= 27 II 1573], in arce Ilzensi dioecesis Cracoviensis. Coram Reverendissimo in Christo Patre et Domino, Domino Francisco Crassinski, Dei gratia episcopo Cracoviensi et Regni Poloniae vicecancellario, personaliter constitutus Reverendus Dominus Gaspar Kozminski, electus abbas Secechoviensis, dioecesis Cracoviensis, obtulit et exhibuit iidem Reverendissimo Domino episcopo literas electionis, de se legitime et canonice ad abbatiam eiusdem monasterii Secechoviensis, morte Reverendi Patris Domini Felicis Regowski, ultimi illius et immediati possessoris vacantem, factae [...]. Et Reverendissimus Dominus episcopus prae-nominatus, literis huiusmodi electionis visis et conspectis, eandem electionem uti legitime et canonice factam

⁴⁹ Bukowski, *Katalog opatów jędrzejowskich*, s. 197 („Nominacja [Remigiusza] Konieczpolskiego na opactwo jędrzejowskie miała miejsce prawdopodobnie wkrótce po śmierci [Adama] Mąkowskiego [zmarł 30 XI 1623], ale konwent dokonał elekcji dopiero 13 V 1624 r. Wtedy też nowy opat złożył *per procuram* przysięgę wierności biskupowi krakowskiemu, który w Kielcach udzielił mu inwestytury”); Wiśniewski, *Historyczny opis kościołów, miast, zabytków i pamiątek w Jędrzejowskiem*, s. 63.

⁵⁰ Gacki, *Benedyktyński klasztor w Sieciechowie*, s. 184–185 („przez zakonników obrany i wprowadzony na opactwo 6 III 1573 r.”); Wiśniewski, *Dekanat kozienicki*, s. 152.

et observatam, auctoritate sua approbavit et confirmavit, eumque Dominum Gasparum Cozminski ad praedictam abbatiam [...] investivit ac instituit, literasque institutionis et investiturae huiusmodi dandas sibi decrevit.

18

Krzyżanowski Hieronim, opat (Tyniec)

instytucja 15/18 VI 1568⁵¹

AKMK, AEp 36, k. 416v–417r (Ingrossatio institutionum certarum ad abbatiam Thinecensem); stosowny dokument M. Izdbieńskiego, wystawiony na polecenie biskupa F. Padniewskiego, no-si datę: Kraków, 18 VI 1568

Philippus Padniewski, Dei gratia episcopus Cracoviensis, Domino Martino Izdbiński de Russiecz, custodi et in spiritualibus vicario et officiali nostro generali Cracoviensi [...]. Cum Reverendus Hieronymus Krzyżanowski ad abbatiam monasterii Thinecensis morte Reverendi olim Joannis Łowczowski vacantem per totum conventum fratrum illius monasterii legitime electus, per Sacramque Regiam Maiestatem de more nobis ad instituendum sit praesentatus, Fraternitati Vestrae committendum duximus, uti quidem praesentibus literis committimus, ut electionem ipsam de persona praefati Domini Hieronymi Krzyżanowski factam auctoritate nostra ordinaria confirmet et canoniset, ipsumque electum ad eam ipsam abbatiam ex eiusmodi electione et praesentatione Sacrae Regiae Maiestatis per manus suae capiti ipsius impositionem instituat et investiat [...]. Datum Radloviae, die quindecima mensis Junii anno Domini millesimo quingentesimo sexagesimo octavo.

19

Lipska Anna Rozalia, ksieni (Stary Sącz)

*elekcja 9 XII 1637
instytucja 20 II 1638⁵²*

AKMK, AEp 48, k. 518v–519v (Confirmatio electionis abbatissae Sąddecensis); zob. również: tamże, k. 519v–521v (Tenor electionis praefatae abbatissae – 9 XII 1637), 521v–524r (Tenor iuramenti eiusdem abbatissae)

⁵¹ P. Sczaniecki, *Krzyżanowski Hieronim herbu Świnka (1537–1572), benedyktyn, opat tyniecki*, PSB, t. 15, s. 602 („na stanowisko opata zgromadzenie wybrało Krzyżanowskiego w r. 1568”); tenże, *Katalog opatów tynieckich*, s. 136 („Opat [Jan] Łowczowski zmarł 19 V 1568. Już wkrótce (25 V) konwent wybrał [Hieronima] Krzyżanowskiego na administratora klasztoru [tynieckiego], a dnia 26 V tr. na opata. Zachowano naturalnie wszystkie prawa biskupa–ordynariusza i król elekta przedstawił (*praesentatus*) do benedykcji (20 VI). Rozpoczęły się zarazem nowe rządy opackie”). Zob. nadto Szczygielski, *Tinecia seu historia monasterii Tinecensis*, s. 103–106; Sczaniecki, *Benedyktyni polscy*, s. 177–183.

⁵² Borkowska, *Leksykon zakonnic polskich*, t. 2, s. 431 („ksieni 1625–1629, w 1632 dyskretna, w 1635, 1638, 1640 i 1641 znowu ksieni, także 1647–1649. Zmarła 17 XI 1650”).

Sabbathi XX Februarii 1638. Jacobus Zadzik, Dei et Apostolicae Sedis gratia episcopus Cracoviensis, dux Severiae, significamus praesentibus literis nostris [...], quod cum Admodum Reverendus Dominus Erasmus Kretkowsky [...], commissarius ad praesidentiam electioni abbatissae conventus Sanctae Clarae in Antiqua Sandecz, a nobis specialiter deputatus, instrumentum electionis de persona Religiosae ac Deodicatae Virginis Annae Lipska, abbatissae electae, [...] die nona mensis Decembris anni proxime praeteriti millesimi sexcentissimi trigesimi septimi confectum, nobis praesentari fecisset, eandemque electionem novae abbatissae electae per nos confirmari humiliter supplicasset, [...] nos [praefatam] electionem, uti libere, legitime et canonice factam, nostra autoritate ordinaria, Christi nomine invocato, approbavimus et confirmavimus, approbamusque et confirmavimus, ac ipsum Religiosam Annam Lipska, abbatissam electam, ad huiusmodi abbatiam intituimus ac investimus praesentibus literis nostris. [...] Actum et datum Radłoviae, Sabbatho vigesima mensis Februarii, anno Domini millesimo sexcentesimo trigesimo octavo.

20

Łowczowski (?Włoszczewski) Jan, opat (Tyniec)

instytucja 8 VII 1558⁵³

AKMK, AEp 28, k. 515v–516r (Institutio ad abbatiam Thinecensem)

Veneris VIII Julii [1558]. Ad abbatiam Thinecensem morte Venerabilis olim Vincentii Baranowski, illius ultimi et immediati possessoris vacantem, Reverendissimus Dominus episcopus [Cracoviensis Andreas Zebrzydowski], visa electione canonica Venerabilis Domini Joannis Włoszczewski [sic], praepositi Thinecensis, per [...] totum conventum fratrum monasterii praedicti, in praesentia Reverendissimorum Dominorum Andreae Spoth, Dei gratia episcopi Laodicensis, suffraganei Cracoviensis, Wąchoczensis etc. abbatis, et Stanislai Slomowski, canonici et in spiritualibus vicarii generalis Cracoviensis, [...] praefatum Dominum Joannem Włoszczewski [sic], legitime electum, ad eandem abbatiam per manus suae capiti ipsius impositionem, recepto ab eodem super obedientia Summo Pontifici et Domino loci ordinario moderno et pro tempore existentibus [...], instituit et investivit.

⁵³ H. Barycz, *Łowczowski Jan herbu Gryf († 1568), opat tyniecki, mecenas nauki i literatury*, PSB, t. 18, s. 440 („godność opata tynieckiego [uzyskał] w r. 1558”); Sczaniecki, *Katalog opatów tynieckich*, s. 130 („Po śmierci opata [Wincentego] Baranowskiego został w r. 1558 jego następca. Źródłapisane milczą o tym ewenemencie, ale bez wątpienia wszystko przebiegało według prawa i zwyczaju. Wybór Łowczowskiego potwierdził król Zygmunt August, [a] inwestytury, na znak zwierzchności, udzielił biskup Andrzej Zebrzydowski, który podówczas rządził w diecezji [krakowskiej]”). Zob. także Sczygielski, *Tinecia seu historia monasterii Tinecensis*, s. 101–102.

21

Łubieński Maciej, prepozyt generalny–komendatariusz (Miechów)
*instytucja 5 X 1618*⁵⁴

AKMK, AEp 41, k. 483v (Institutio ad praeposituram Miechoviensem)

Dies quinta Octobris [1618]. Illustrissimus et Reverendissimus Dominus Martinus Szyszkowski, Dei et Apostolicae Sedis gratia episcopus Cracoviensis, dux Severiensis, ad praeposituram Miechoviensem, post liberam resignationem Illustrissimi et Reverendissimi Domini Henrici Firlei de Dąmbrowicza, vicecancellarii supremi Regni, Plocensis episcopi, Perillustrem et Admodum Reverendum Dominum Mathiam Łubinski, secretarium Sacrae Regiae Maiestatis, electum confirmatum et bene dictum, accedente consensu Sacrae Regiae Maiestatis, recepto ab eo [...] ad Sancta Dei Evangelia corporali iuramento, per manus capiti suae impositionem instituit ac investivit, literasque institutionis extradendas mandavit.

22

Ługowski Szymon, prepozyt (Miechów)
*instytucja 3 XII 1567*⁵⁵

AKMK, AEp 29, k. 379v (Confirmatio et institutio ad praeposituram Miechoviensem)

Mercurii III Decembris [1567]. Reverendissimus Dominus episcopus Cracoviensis [Philippus Padniewski], visa electione Reverendi Domini Simonis Ługowski ad praeposituram ecclesiae conventualis Miechoviensis Ordinis Sepulchrum Domini, morte Reverendi olim Joannis a Lwówek vacantem, de persona sua [...] per totum conventum illius monasterii [...] facta, eam uti legitime factam auctoritate sua canonisavit et confirmavit, et ipsum ad eandem praeposituram ex electione eiusmodi, accedente ad id de more praesentatione Sacrae Regiae Maiestatis, per manus suae capiti ipsius impositionem instituit et investivit.

⁵⁴ W. Urban, *Łubieński Maciej herbu Pomian (1572–1652), prymas Polski*, PSB, t. 18, s. 491 („w r. 1617 został z nominacji Zygmunta III komendataryjnym prepozytem miechowskim”); Nakielski, *Miechovia sive promptuarium antiquitatum monasterii Miechoviensis*, s. 859–910; Wiśniewski, *Dekanat miechowski*, s. 136; M. Machejek, *Materiały źródłowe zakonu bożogrobców w archiwach watykańskich*, [w:] *Bożogrobcy w Polsce*, red. C. Wilanowski, Miechów 1999, s. 161–163.

⁵⁵ W. Urban, *Ługowski (Szaniawski) Szymon herbu Junosza (1530–1583), pisarz skarbu koronnego, proboszcz miechowski, biskup nominat przemyski*, PSB, t. 18, s. 518 („w r. 1566 został koadiutorem prepozyta, a 3 XII 1567 prepozytem konwentu bożogrobców w Miechowie”); Nakielski, *Miechovia sive promptuarium antiquitatum monasterii Miechoviensis*, s. 683–721; Wiśniewski, *Dekanat miechowski*, s. 136; H. Gapski, *Miechowici w czasach nowożytnych XVI–XVIII wieku*, [w:] *Bożogrobcy w Polsce*, s. 49 (gdzie o okolicznościach uzyskania przez S. Ługowskiego godności komendataryjnego prepozyta miechowskiego).

23

Maciejowska (Maciejewska) Agnieszka, ksieni (Staniątki)

instytucja 20 III 1570⁵⁶

AKMK, AEp 29, k. 437r–v (Institutio abbatisae Agnetis Maczieiewska)

Die Lunae 20 Martii [1570]. Cum vacante officio abbatissatus monialium monasterii Stanętecensis ex libera resignatione Religiosae Virginis Annae Stradomska, ipse conventus [...] unanimis votis et suffragiis Religiosam Virginem Agnetem Maczieiewska sine impressore abbatissam monasterii sui delegisset [...], Sua Reverendissima Dominatio [i.e. episcopus Cracoviensis Philippus Padniewski] perspectam habens pietatem, studium devotionis et rerum agendarum usum ipsius Agnetis Maczieiowska, electionem de persona sua factam ratam et gratam habens, auctoritate sua ordinaria canonisandam et confirmandam duxit, utiquid canonisavit et confirmavit, ac ipsam Agnetem Maczieiowska in abbatissam eiusdem monasterii instituit et investivit.

24

Madaliński Bonawentura, biskup (Płock)

ingres 24 XII 1674⁵⁷

ADPł, ACapPloc 11, s. 73–75 (Ingressus Illustrissimi et Reverendissimi Domini, Domini Bonaventurae Madalinski, episcopi Plocensis)

25

Małoszyńska (Małoszyńska) Joanna, ksieni (Kraków)

instytucja 21 XI 1569⁵⁸

AKMK, AEp 29, k. 433v (Institutio Annae Maloschinska)

⁵⁶ M. Borkowska, *Słownik polskich księń benedyktyńskich (Siostry zakonne w Polsce. Słownik biograficzny*, t. 2), Niepokalanów 1996, s. 93 („ksieni benedyktynek w Staniątkach 1573–1584”), 203; B. Krasnowolski, *Historia klasztoru benedyktynek w Staniątkach*, Kraków 1999, s. („Według tradycji klasztornej [poprzednia ksieni Anna Stradomska] miała umrzeć w r. 1573; tymczasem już w dokumentach z r. 1572 [...] spotykamy jej następczynię ksiennę Agnieszkę Maciejowską”); Borkowska, *Leksykon zakonnic polskich*, t. 2, s. 401 („Ksieni w dokumentach z 1572, 1582, 1583; według tradycji rządziła w latach 1573–1584”); M. Borkowska, *Słownik mniszek benedyktyńskich w Polsce*, Tyniec 1989, s. 105.

⁵⁷ Nowowiejski, *Płock. Monografia historyczna*, s. 67 nr LXII (brak daty ingresu); W. Müller, *Madaliński (Madaleński, Magdaliński) Bonawentura (Dobrogost) herbu Laryssa (ok. 1620–1691), biskup płocki, następnie włocławski*, PSB, t. 19, s. 109 („ingres do katedry płockiej odbył 24 XII 1674”); Żebrowski, *Zarys dziejów diecezji płockiej*, s. 57 nr 56 (brak daty ingresu).

⁵⁸ Borkowska, *Leksykon zakonnic polskich*, t. 2, s. 276 („ksieni w latach 1544–1566 (1568?)”); P. Gąsiorowska, *Skład osobowy klasztoru klarysek w Krakowie do końca XVIII wieku*, Kraków 2005, s. 42 („ksieni 1541–1568”).

Die Lunae 21 Novembris [1569]. Cum Religiosa Virgo Joanna Maloschinska per vicariam totumque conventum virginum monasterii S. Andreae in Cracovia ad id capitulariter congregatarum [...] in abbatissam ipsius monasterii unanimis votis atque suffragiis electa esset [...], Reverendissimus Dominus episcopus [Cracoviensis Philippus Padniewski] habens commendatam pietatem ac studium devotionis, tum rerum agendarum peritiam ipsius Joannae Maloschinska, electionem ipsam de persona sua factam id humiliter petente auctoritate ordinaria canonisavit atque confirmavit ipsamque in abbatissam eiusdem monasterii instituit.

26

Mąkowski Adam, opat–komendatariusz (Jędrzejów) instytucja 23 III 1623⁵⁹

AKMK, AEp 42 – Acta actorum, causarum spiritualium, civilium, criminalium, obligationum, quiettationum, inscriptionum, cessionum, decimarum, testamentorum episcopatus Cracoviensis Illustrissimi et Reverendissimi Domini, Domini Martini Szyszkowski, Dei et Apostolicae Sedis gratia episcopi Cracoviensis, ducis Severiensis, in annis 1620, 1621, 1622, 1623. Tomus secundus, k. 646r–647v (Institutio ad abbatiam Andreoviensem)

Martinus Szyszkowski, Dei et Apostolicae Sedis gratia episcopus Cracoviensis, dux Severiensis, Venerabilibus et Religiosis priori [et] vicepriori conventus monasterii Andreoviensis Ordinis Cisterciensis dioecesis nostrae Cracoviensis [...] salutem in Domino. [...] Noveritis quia nos ad abbatiam monasterii vestri Andreoviensem, morte Reverendi olim Bartholomaei Powsinski, ultimi et immediati eiusdem abbatiae possessoris vacantem, indicata per nos prius vobis et conventui vestro electione, ac eandem [...] a vobis celebrata et legitime peracta, uti ex instrumento eiusdem electionis [...] confecto vestroque nomine nobis exhibito constitit, Admodum Reverendum Dominum Adamum Mąkowski, canonicum Vladislaviensem, secretarium et internuncium Sacrae Regiae Maiestatis Neapoli, virum

⁵⁹ J. Michalewicz, *Mąkowski (Makowski) Adam z Mąkoszyna herbu Ogończyk (ok. 1578–1623), dyplomata, opat jędrzejowski*, PSB, t. 20, s. 349 (brak daty instytucji); Bukowski, *Katalog opatów jędrzejowskich*, s. 197 („[Adam] Mąkowski mianowany został koadiutorem opata [Bartłomieja] Powsińskiego przed 30 I 1622 r. [...] Upragnione opactwo jędrzejowskie uzyskał po śmierci Powsińskiego [zmarł 21 X 1622], pojawiły się jednak trudności z elekcją, spowodowane przez wikariusza generalnego polskiej prowincji cysterskiej, Adama Trebnica. [...] [Ostatecznie] konwent musiał ustąpić wobec woli królewskiej i dokonał elekcji Mąkowskiego, ale tylko na pięć lat”); R. Skowron, *Opat dyplomata. Przypadek Adama Mąkowskiego*, [w:] *Cystersi w Jędrzejowie. Rola klasztoru w społeczności lokalnej*, pod red. K. Ślusarka, Jędrzejów 1999, s. 76 („Jerzy Michalewicz, jak również Waldemar Bukowski przypuszczają, że już przed 30 I 1622 r. Mąkowski został koadiutorem opata Powsińskiego. Jednak znajdujące się w Archiwum Archidiecezji Krakowskiej zatwierdzenie Mąkowskiego na urzędzie opata, wystawione przez biskupa Marcina Szyszkowskiego w dniu 23 III 1623 r. w Bodzentynie, uściśla datę obioru. Dokument ten wraz z dokumentami odbytej pod koniec lutego 1623 r. przez Adama Trebnica wizytacji klasztoru jędrzejowskiego wskazuje, iż konwent dokonał wyboru Mąkowskiego na opata komendatariusza między 27 II a 23 III 1623 r.”); Wiśniewski, *Historyczny opis kościołów, miast, zabytków i pamiątek w Jędrzejowskiem*, s. 63.

in rebus Ecclesiae tractandis prudentia et dexteritate in comparabili per vos unanimibus suffragiis electum seu postulatum confirmavimus ipsumque in persona Reverendi Simonis Koch, canonici ecclesiae collegiatae Omnium Sanctorum Cracoviae per Admodum Reverendum Dominum Andream Lukomski, canonicum Cracoviensem, procuratorem eiusdem principalis, ad eandem abbatiam vestram, consensu Sacrae Regiae Maiestatis accedente, per manus nostrae capiti illius impositionem instituimus ac investimus, praesensque confirmamus, instituimus et investimus. [...] Datum Bodzantini, die vigesima tertia Martii anno Domini millesimo sexcentesimo vigesimo tertio.

27

Mikołaj z Kamiony, opat (Hebdów–Brzesko)

instytucja 14 XI 1565⁶⁰

AKMK, AEp 29, k. 318r–v (Confirmatio electionis abbatis Brestensis)

Mercurii XIII Novembris [1565]. Reverendissimus Dominus episcopus Cracoviensis [Philippus Padniewski], visa electione canonica Venerabilis ac Religiosi Nicolai a Camiona ad abbatiam in Nova Brzesko Ordinis Praemonstratensium, morte Venerabilis olim Martini Naropinski, illius ultimi et immediati possessoris, vacantem, per religiosos viros [...] totum conventum fratrum monasterii eiusdem in Nova Brzesko [facta], eadem electionem auctoritate sua ordinaria canonisavit atque confirmavit ipsumque Venerabilem Nicolaum a Camiona ad eandem abbatiam ad praesentationem conventus fratrum monasterii praefati [...] per manus suae capiti illius impositionem instituit et investivit.

28

Mikołaj z Wieliczki, opat (Nowy Sącz)

instytucja 28 IV 1574⁶¹

AKMK, AEp 30, k. 217v–218v (Institutio ad abbatiam Sandecensem Nicolai a Wieliczka, praepositi Zwierzynecensis)

Anno Domini millesimo quingentesimo septuagesimo quarto, die Mercurii vigesima octava Aprilis [= 28 IV 1574]. Venerabilis et Religiosus Pater Dominus Nicolaus a Wieliczka, praepositus Zwierzynecensis, electus abbas Sandecensis, dioe-

⁶⁰ Backmund, *Monasticon Praemonstratense*, t. 1, s. 340 nr 26 [2 wyd.: t. 1 cz. 2, s. 412] (brak daty początku rządów opackich).

⁶¹ Sygański, *Zabytki dziejów i sztuki w Nowym Sączu*, s. 230 („Mikołaj z Wieliczki Narębski herbu Nowina, opat sandecki 1571–1585”); *Katalog opatów sądeckiego klasztoru norbertanów...*, s. XV nr 13 („Mikołaj Narębski 1579–1585”). Por. Backmund, *Monasticon Praemonstratense*, t. 1, s. 344 [2 wyd.: t. 1 cz. 2, s. 418], gdzie podobnie, jak w poprzednio wskazanej pozycji, brak w zestawieniu opatów sądeckich Mikołaja z Wieliczki, który nosi tu miano Mikołaja Narębskiego (Narębskiego).

cesis Cracoviensis, personaliter constitutus coram Reverendissimo in Christo Patre et Domino, Domino Francisco Crassinsky, Dei gratia episcopo Cracoviensi, obtulit et exhibuit Suae Reverendissimae Paternitati literas electionis, nominationis et postulationis, de persona sua, ad abbatiam monasterii Sandecensis, Ordinis Praemonstratensis Divi Augustini, per evectionem ex ea ad abbatiam monasterii conventus Chebdoviensis seu Brestensis dioecesis Cracoviensis Venerabilis et Religiosi Patris Bartholomaei Habicht, ultimi illius et immediati possessoris vacantem, [...] factae [...], petens illas per Suam Reverendissimam Paternitatem, uti loci ordinarium suum, auctoritate ordinaria approbari et confirmari, et se illarum vigore ad praedictam abbatiam institui et investiri. Et praenominatus Reverendissimus Dominus episcopus [Cracoviensis], literis huiusmodi electionis atque praesentationis [visis et conspectis] [...], eundem Dominum Nicolaum, electum et nominatum, in persona sua ad abbatiam praedicti monasterii Sandecensis per manus suae capiti eius impositionem, vigore literarum praesentationis supradicti abbatis Chebdoviensis seu Brestensis et conventus eius, uti praedicti monasterii seu abbatae Sandecensis ex praescripto iuris sui patronorum legitimorum, recepto tamen prius ab eo de obedientia et reverentia maioribus seu superioribus suis praestanda et de non alienandis [...] dicti monasterii bonis publico corporali iuramento, instituit et investivit, literasque confirmationis huiusmodi atque institutionis et investiturae dandas sibi decrevit.

29

Młodziejowski Jan, opat (Koprzywnica)

instytucja 1 VI 1571⁶²

AKMK, AEp 29, k. 460v–461r (Institutio ad abbatiam Koprzywnicensem)

Die 1 Junii [1571]. Cum Reverendus Joannes Młodzieiowski, canonicus et officialis Sandomiriensis, ad abbatiam monasterii Koprzywnicensis, morte Reverendi olim Christopheri Zaborowski, illius ultimi et immediati possessoris, vacantem, per totum conventum eiusdem monasterii unanimis votis et sententiis coopatus et [...] legitime electus, et per Regium Majestatem praesentatus, peteret a Reverendissimo Domino episcopo Cracoviensi electionem de persona sua factam auctoritate ordinaria canonisari et approbari, seque ad eandem abbatiam institui et investiri, Sua Reverendissima Dominatio [i.e. episcopus Cracoviensis Philippus Padniewski], [...] eam [electionem], uti legitimam, auctoritate ordinaria approbavit et canonisavit, ipsumque Reverendum Dominum Joannem Młodzieiowski ad eam ipsam abbatiam per manus suae capiti ipsius impositionem instituit et investivit.

⁶² Wiśniewski, *Dekanat sandomierski*, s. 73; tenże, *Katalog prałatów i kanoników sandomierskich od 1186–1926 r. tudzież sesje kapituły sandomierskiej od 1581 do 1866 r.*, Radom 1926, s. 207–208.

30

*Paweł z Gołczy, opat (Nowy Sącz)**instytucja 1 IV 1583⁶³**AKMK, AEp 31, k. 368v–369r (Institutio ad abbatiam Sandecensem Pauli a Golcza, priori monasterii Chebdoviensis)*

Veneris prima die Aprilis [1583], Ilzae. Nobilis Joannes Grabienski, nomine procuratorio Venerabilis ac Religiosi Pauli a Golcza actu presbyteri [...], coram Reverendissimo in Christo Patre et Domino, Domino Petro Myskowski, Dei gratia episcopo Cracoviensi, personaliter comparens, obtulit et exhibuit literas electionis, nominationis et postulationis de persona sui principalis, ad abbatiam monasterii Sandecensis Ordinis Praemonstratensis Divi Augustini, morte et obitu Venerabilis olim Nicolai Narepsky [sic], abbatis Sandecensis, ultimi illius possessoris vacantem, [...] factae, [...] petens illas per Suam Reverendissimam Paternitatem, uti loci ordinarium, auctoritate ordinaria approbari et confirmari, et se nomine sui principalis illarum vigore ad praedictam abbaciam institui et investiri. Et praenominatus Reverendissimus Dominus episcopus [Cracoviensis] [...] eandem electionem, uti legitime et canonice factam, approbavit et confirmavit, ac eundem Paulum a Golcza, electum et nominatum, in persona dicti sui procuratoris, ad abbatiam dicti monasterii Sandecensis, per manus suae capiti procuratoris sui impositionem [...], recepta tamen prius ab eodem procuratore [...] solito corporali iuramento in animam suam praestito, instituit et investivit, literasque confirmationis huiusmodi atque institutionis et investiturae dandas sibi decrevit.

31

*Piasecki Jakub Remigian, opat-komendatariusz koadiutor (Mogila)**elekcja 13 X 1638**instytucja 20 X 1638⁶⁴**AKMK, AEp 48, k. 807v–810r (Tenor instrumenti electionis [coadiutoris ad abbatiam Clarae Tumbae])*

Quomodo anno Domini millesimo sexcentesimo trigesimo octavo [...], die vero Mercurii, quae fuit decima tertia Octobris, coram [...] Venerabilis et Religiosis patribus conventus Clarae Tumbae Ordinis Cisterciensis ad Cracoviam, capitula-

⁶³ Sygański, *Zabytki dziejów i sztuki w Nowym Sączu*, s. 230 („Paweł z Gołczy, opat sandecki 1585–1586, zmarł 18 XI 1586”); Backmund, *Monasticon Praemonstratense*, t. 1, s. 344 nr 14 [2 wyd.: t. 1 cz. 2, s. 418] („Paulus de Golcza 1585–86”; jego poprzednik miał zakończyć rządy opackie w r. 1585!); *Katalog opatów sądeckiego klasztoru norbertanów*, s. XV nr 14 („Paweł z Gołczy (Paulus a Golcza) 1585–1586”).

⁶⁴ Hoszowski, *Obraz życia i zasług opatów mogińskich*, s. 93 (brak daty elekcji i instytucji); *Poczet opatów mogińskich*, s. 120 (j.w.).

riter ad sonum campanae congregatis [...], personaliter constitutus Illustrissimus et Reverendissimus Dominus Paulus Piasecki, Dei et Apostolicae Sedis gratia episcopus Cracoviensis [recte: Camenecensis], monasterii praefati Clarae Tumbae abbas, exposuit et dixit, qualiter ipse ob ingravescentem aetatem et incommoda quae ipsa aetas secum fert, et ex aliis certis rationabilibus animum suum permoventibus causis, Admodum Reverendum Jacobum Remigii [sic] Piasecki, iuris utriusque doctorem, nepotem suum, in coadiutorem perpetuum et irrevocabilem in regimine et administratione dicti monasterii cum futura successione, sub beneplacito et ratihabitione Sanctae Sedis Apostolicae, elegit consensumque Sacrae Regiae Maiestatis, dictae abbatiae veri et unici patroni, ad praemissa obtinuit [...], Venerabiles ac Religiosi patres, praemissa ante omnia votiva de Sancto Spiritu, invocatoque Divino auxilio, vota sua seorsiva in personam praefati Admodum Reverendi Domini Jacobi Remigii Piasecki emisierunt, dederunt et in eundem coadiutorem cum futura successione consenserunt [...].”

AKMK, AEp 48, k. 806r–807v (Institutio coadiutoris ad abbatiam Clarae Tumbae)

Jacobus Zadzik, Dei et Apostolicae Sedis gratia episcopus Cracoviensis, dux Severiae, universis et singulis [...] significamus, quod cum Illustrissimus et Reverendissimus Dominus Paulus Piasecki, Dei et Apostolicae Sedis gratia episcopus Camenecensis, abbas Clarae Tumbae Ordinis Cisterciensis, ob aetatem provectionem et eiusdem incommoda ad onera in dicta ecclesia Clarae Tumbae supportanda Admodum Reverendum Dominum Jacobum Remigii [sic] Piasecki, iuris utriusque doctorem, in suum coadiutorem perpetuum et irrevocabilem cum futura successione, in regimine et administratione dictae abbatiae, sub beneplacito et ratihabitione Sedis Apostolicae assumendum duxisset, et quantum in eo fuit assumpsisset et elegisset, atque desuper consensum, autoritate nostrae ordinariae a nobis expetiisset, nos [...] electionem seu postulationem praefatam de persona praedicti Admodum Reverendi Domini Jacobi Remigii Piasecki, autoritate ordinaria approbandam, confirmandam, ratificandam, roburque autoritatis ordinariae et perpetuae firmitatis imponendam decrevimus, ipsumque Admodum Reverendum Dominum Jacobum Remigii [sic] Piasecki [...] per manus nostrae capiti eius impositionem ad eandem abbatiam instituimus ac investimus. [...] Datum Cracoviae, die vigesima mensis Octobris, anno Domini millesimo sexcentesimo trigesimo octavo.

32

Piasecki Paweł, opat-komendatariusz (Mogila)

instytucja 17 VII 1624⁶⁵

⁶⁵ Hoszowski, *Obraz życia i zasług opatów mogiłskich*, s. 78 (brak daty instytucji); *Poczet opatów mogiłskich*, s. 114 (j.w.); W. Czapliński, *Piasecki Paweł (1579–1649), biskup kamieniecki, chełmski, potem przemyski, autor pism teologicznych, historyk*, PSB, t 25, s. 788 („w r. 1624 został opatem cysterskiego zakonu w Mogile pod Krakowem”).

AKMK, AEp 43, k. 122r–v (Institutio ad abbatiam Mogilensem)

Actum feria quarta, quae fuit dies decima septima Julii [1624]. In Spitkowie. Illustrissimus et Reverendissimus Dominus Martinus Szyszkowski, Dei et Apostolicae Sedis gratia episcopus Cracoviensis, dux Severiensis, ad abbatiam Clarae Tumbae post evectionem ad episcopatum Posnaniensem Illustrissimi et Reverendissimi Domini Joannis Wezyk, dictae abbatiae ultimi et immediati possessoris vacantem, Admodum Reverendum Paulum Piasecki, Sacrae Regiae Maiestatis secretarium, a toto conventu Clarae Tumbae alias Mogilensis unanimiter [...] electum et postulatam, ac a Sacra Regia Maiestate praesentatum, recepto ab eius procuratore legitimo Admodum Reverendo Joanne Kraikowski, Plocensi canonico, praeposito Visliciensis, [...] in animam principalis sui corporali iuramento [...], per manus capiti dicti procuratoris impositionem instituit ac investivit, electionemque approbavit et praesentibus approbat, literasque institutionis et investiturae extradendas mandavit.

33

Piasecki Paweł, biskup (Chełm/Krasnystaw) ingres [1/12(?)] III 1642⁶⁶

AAL, Rep.60 A 113, k. [1b]

[zob. wyżej zapiskę odnośnie do zgonu biskupa chełmskiego Remigiusza Koniecpolskiego]

34

Piecznowski Marcin, opat (Hebdów–Brzesko) instytucja 23 VIII 1627⁶⁷

AKMK, AEp 44, k. 128r–v (Institutio ad abbatiam Chebdoviensem)

Actum feria secunda, quae fuit dies vigesima tertia Augusti 1627, Kielciis. Illustrissimus et Reverendissimus Dominus Martinus Szyszkowski, Dei et Apostolicae Sedis gratia episcopus Cracoviensis, dux Severiae, ad abbatiam Chebdoviensem Ordinis Praemonstratensium, morte et obitu Admodum Reverendi olim Joannis Jordan, dictae abbatiae ultimi et immediati possessoris vacantem, Admodum Reverendum Dominum Martinum Piecznowski, praemissa intimatione electionis [...], legitime electum et postulatam, approbata electione instituendum ac investiendum esse decrevit, prout recepto ab eo [...] corporali iuramento et professio-

⁶⁶ Pawelec, *Biskupstwo chełmskie*, s. 394 nr 32 (brak daty ingresu); Czapliński, *Piasecki Paweł*, s. 788 („ingres 18 III 1642”).

⁶⁷ Backmund, *Monasticon Praemonstratense*, t. 1, s. 340 nr 30 [2 wyd.: t. 1 cz. 2, s. 412] („Martinus Pieczonowski [*sic*] 1627–1644”).

ne fidei [...], instituit ac investivit, ita tamen, ut proffessionem emittat et habitum regularem deferat, literasque institutionis ac investiturae in forma solita extradendas mandavit.

35

Polanowski Tomasz, opat (Święty Krzyż)

*instytucja 7 IX 1575*⁶⁸

AKMK, AEp 30, k. 478r–479r (Institutio Polanowskj ad abbatiam Sancti Crucis in Calvo Monte)

Anno Domini millesimo quingentesimo septuagesimo quinto, die vero Mercurii septima mensis Septembris, Bodzantini. Coram Reverendissimo in Christo Patre et Domino, Domino Francisco Crassinkj, Dei gratia episcopo Cracoviensi, personaliter constitutus Reverendus Dominus Thomas Polanowskj, electus abbas monasterii Sancti Crucis in Calvo Monte, dioecesis Cracoviensis, obtulit et exhibuit eidem Reverendissimo Domino episcopo literas electionis et postulationis de persona sua, legitime et canonice, ad abbatiam eiusdem monasterii Sancti Crucis, per liberam resignationem Venerabilis et Religiosi Domini Andreae Kuczowskj, ultimi illius et immediati possessoris, in manibus commissariorum ad id a Reverendissimo Domino episcopo deputatorum, pure et simpliciter factam, et admissam, vacantem factae, [...] petens illas per eundem Reverendissimum Dominum episcopum, uti loci ordinarium suum, auctoritate ordinaria approbari et confirmari, atque se vigore illarum ad praedictam abbatiam institui et investiri, ac benedictionis munus sibi conferri. Et Sua Reverendissima Paternitas, literis huiusmodi visi et conspectis, eandem electionem et postulationem, uti legitime ac canonice factam et observatam, auctoritate sua approbavit et confirmavit, eumque Dominum Thomam Polanowskj ad praedictam abbatiam per manus capiti suo impositionem instituit ac investivit, literasque institutionis et investiturae huiusmodi dandas sibi decrevit. [...] Et quoniam Sua Reverendissima Paternitas per se munus benedictionis illi conferre non potuit variis negotiorum Reipublicae impedita, ideo vices suas hoc nomine obeundas Reverendissimo Domino Martino Bialobrzeskj, episcopo Laodicensi, abbati in Mogila Clarae Tumbae, suffraganeoque et canonico Cracoviensi, commissit atque literas commissionis desuper opportunas in personam eiusdem domini suffraganei extradendas mandavit.

⁶⁸ Gacki, *Klasztor świętokrzyski Księży Benedyktynów na Łysej Górze*, s. 147 (początek rządów T. Polanowskiego autor ten łączy ze śmiercią jego poprzednika, opata A. Kuczowskiego, która miała nastąpić 16 X 1576 – tamże, s. 146); Wiśniewski, *Dekanat opatowski*, s. 467; M. Derwich, *Opactwo świętokrzyskie w epoce przedrozbiorowej*, [w:] *Klasztor na Świętym Krzyżu w polskiej kulturze narodowej*, red. D. Olszewski i R. Gryz, Kielce 2000, s. 58. Ponadto do dziejów opactwa świętokrzyskiego zob. M. Derwich, *Benedyktyński klasztor Świętego Krzyża na Łysej Górze w średniowieczu*, Warszawa 1992.

36

Pstrokoński Stanisław, biskup (Chełm/Krasnystaw)

ingres 21 IX 1645⁶⁹

AAL, Rep.60 A 113, k. [68r]; zob. ponadto: AKMK, AEp 59 – Acta actorum, decretorum, sententiarum, erectionum, fundationum, confirmationum, institutionum, resignationum, constitutionum, provisionum, submissionum, quietationum, substitutionum, ordinationum, ingrossationum, protestationum Illustrissimi et Reverendissimi Domini, Domini Andreae Trzebiecki, Dei et Apostolicae Sedis gratia episcopi Cracoviensis, ducis Severiae, anni Domini 1658 feliciter inchoantur [1658–1659], k. 42r–44v (Kraków, 13 XI 1658 – Confirmatio testamenti Reverendissimi abbatis Tynecensis): Testamentum die 7 Februarii, tum et codicillos die 16 Junii, anno 1657 per Illustrissimum et Reverendissimum olim Stanislaum Pstrokonski, episcopum Chelmemsem, abbatem Tynecensem, confectum; tamże, k. 46v–50r (Kraków, 15 XI 1658 – Testamentaria Reverendissimi abbatis Tynecensis), 60v–61v (Kraków, 20 XI 1658 – Testamentaria Illustrissimi olim abbatis Tynecensis), 65v–66r (Kraków, 22 XI 1658 – Testamentaria Pstrokonski)

Acta Illustrissimi et Reverendissimi Domini, Domini Stanislai de Buzenin Pstrokonski, Dei et Apostolicae Sedis gratia episcopi Chelmemsis, praepositi cathedralis Plocensis, qui post translationem et discessum Illustrissimi et Reverendissimi Domini, Domini Pauli Piasecki, episcopi Chelmemsis, ad episcopatum Praemyśliensem, die Lunae vigesima tertia mensis Februarii, anno millesimo sexcentesimo quadragésimo quinto [= 23 II 1645], per plenipotentes, vigore brevis a Sancta Sede Apostolica obtenti, possessionem episcopatus apprehendit, et die vigesima prima Septembris [= 21 IX 1645], ipso die Sancti Matthaei Apostoli, cathedralem ecclesiam Chelmemsem, Crasnostaviam translatam, plurima senatorum, praelatorum et canonicorum ac beneficiatorum nec non officialium et nobilium caterva stipatus, feliciter ingressus est.

37

Reszka Stanisław, opat-komendatariusz (Jędrzejów)

instytucja 8 XI 1585⁷⁰

AKMK, AEp 31, k. 437r–v (Institutio ad abbatiam Andrzejowiensem Domini Resca)

Veneris 8. Novembris [1585]. Coram Reverendissimo in Christo Patre et Domino, Domino Petro Miskowsky, Dei gratia episcopo Cracoviensis, personaliter compa-

⁶⁹ Pawelec, *Biskupstwo chełmskie*, s. 394 nr 34 (brak daty ingresu); P. Sczaniecki, *Pstrokoński Stanisław z Burzenia herbu Poraj (ok. 1591–1657), biskup chełmski, opat tyniecki*, PSB, t. 29, s. 276 („ingres odbył dopiero 21 IX 1646 [sic]”).

⁷⁰ A. J. Kalinowska, *Reszka (Rescius, Reski) Stanisław (1544–1600), ksiądz, sekretarz i biograf kardynała Stanisława Hozjusza, dyplomata, opat jędrzejowski*, PSB, t. 31, s. 131 („22 V 1585 nadał król Reszce w komendę opactwo cystersów w Jędrzejowie”); Bukowski, *Katalog opatów jędrzejowskich*, s. 196 („Reszka był pierwszym opatem komedatoryjnym [w Jędrzejowie]. Nominację od króla otrzymał 22 V 1585 r.”); Wiśniewski, *Historyczny opis kościołów, miast, zabytków i pamiątek w Jędrzejowskiem*, s. 62.

rens Reverendus Dominus Stanislaus Reska, iuris utriusque doctor, canonicus Warmiensi et Sanctissimi Domini Nostri Papae in Utraque Signatura refferendarius, obtulit et exhibuit Suae Reverendissimae Dominationi literas electionis, nominationis ac postulationis de persona sua factas, ad abbaciam Andrzejowiensem, morte et obitu Reverendi olim Stanisłai Bialobrzesky, abbatis monasterii Andrzejowiensis, illius ultimi possessoris vacatem [...], petens illas per Suam Reverendissimam Dominationem auctoritate sua ordinaria approbari, ratificari et confirmari, ac vigore tam earundem, quam literarum praesentationis Sacrae Regiae Maiestatis, Domini nostri Clementissimi, tanquam eiusdem abbacie monasterii Andrzejowiensis supremi tutoris et patroni, ad eandem abbatiam monasterii praedicti institui et investiri. Et praenominatus Reverendissimus Dominus episcopus Cracoviensis [...] eandem electionem [...] approbavit et confirmavit, ac eundem Dominum Stanislaum Reska, electum nominatum et postulatam, ad abbatiam monasterii Andrzejowiensis per manus suae capiti ipsius impositionem, [...] recepto tamen prius ab eodem Stanisłao Reska [...] solito corporali iuramento, instituit et investivit, literasque confirmationis huiusmodi atque institutionis et investiturae dandas sibi decrevit.

38

Skowierska (Skowieska) Elżbieta, ksieni (Lublin)

instytucja 15 V 1574⁷¹

AKMK, AEp 30, k. 243v–244v (Literae confirmationis electionis abbatisssae Lublinensis)

Franciscus Crassinsky, Dei gratia episcopus Cracoviensis, planum testatumque facimus, quorum interest universis et singulis, nos literas patentes [...] electionem Religiosae et Deodicae Virginis Elisabetis Skowierska in abbatissam conventus monasterii S. Mariae de Triumpho Ordinis Sanctissimi Salvatoris et S. Brigittae extra muros civitatis Lublinensis siti, dioecesis nostra Cracoviensis, post mortem Religiosae et Deodicae Virginis Annae Ossolinska, eiusdem monasterii ultimae et immediatae possessoris, libere et canonice [...] factam, in se continentes, nomine eiusdem Elisabetis Skowierska electae abbatisssae praesentatas verexisse, sanas, salvas et omni suspicionis nota carentes, utque ipsam electionem et postulationem de persona ipsius Elisabetis factam, auctoritate nostra ordinaria confirmare et approbare dignemur, nobis humiliter supplicatum fuisse. Nos vero supplicationem huiusmodi animadvertentes esse iustam [...], praedictam electionem, uti legitime libereque et canonice factam, auctoritate nostra ordinaria, Christi nomine invocato, confirmavimus et approbavimus, uti quidem confirmamus et approba-

⁷¹ Borkowska, *Leksykon zakonnic polskich*, t. 335 („ksieni od ok. 1571 do 1589. Zmarła w 1610”). Zob. również J. A. Wadowski, *Kościoły lubelskie*, Kraków 1907 [reprint: Lublin 2004], s. 451–453 (i tamże przyp. 1 na s. 453), gdzie o okolicznościach złożenia E. Skowierskiej (Skowieskiej) z godności ksieni w r. 1589. Ogólnie do dziejów brygidek w Polsce: J. Swastek, *Święta Brygida Szwedzka i Zakon Najświętszego Zbawiciela ze szczególnym uwzględnieniem klasztorów na ziemiach polskich*, t. 1–3, Lublin 1986.

mus, ipsamque Elisabetam Skowierska electam ad huiusmodi abbatiam instituimus et investimus [...]. Datum in curia oppidi nostri Kielcensi dioecesis Cracoviensis, die Saturni quindecima Maii, Anno Domini millesimo quingentesimo septuagesimo quarto [= 15 V 1574].

39

Stradomska Anna, ksieni (Staniątki)

instytucja 28 VI 1568⁷²

AKMK, AEp 29, k. 391r–392v (Institutio in abbatissam Annae Stradomska)

Lune XXVIII Junii [1568]. Cum Religiosa Virgo Anna Stradomska in abbatissam monasterii Staniąteccensis, quod morte Religiosae Virginis Hedvigis Minoczka abbatissae destitutum fuerat, per totum conventum monialium monasterii praedicti, ad id capitulariter congregatorum [...], de unanimi consensu electa et in locum demortuae abbatissae cooptata esset [...], Sua Reverendissima Dominatio [i.e. episcopus Cracoviensis Philippus Padniewski] electionem ipsam de persona sua factam, auctoritate ordinaria canonisavit et confirmavit eamque in abbatissam eiusdem monasterii instituit.

40

Sułowski Stanisław, opat–komendatariusz (Tyniec)

instytucja 1 XII 1607⁷³

AKMK, AEp 38, k. 39r–v (Institutio Sułowski ad abbatiam Tynecensem)

Die Sabbati prima mensis Decembris [1607], Cracoviae. Coram Illustrissimo et Reverendissimo in Christo Patre Domino Petro Tylicki, Dei gratia episcopo Cracoviensi, personaliter comparens Reverendus Stanislaus Sułowski, canonicus Cracoviensis, secretarius Sacrae Regiae Maiestatis et in abbatem Tynecensem per religiosos fratres conventus monasterii Tynecensis Ordinis et regulae Sancti Benedicti unanimi voce et concordia animo electus et postulatus, productis eisdem literis electionis [...] ad eandem abbatiam in personam suam confectis, [...] petit inprimis dictam electionem per Illustrissimum Dominum episcopum confirmari et approbari seque vigore dictarum tam electionis quam praesentationis [Sacrae Re-

⁷² Borkowska, *Słownik polskich księń benedyktyńskich*, s. 156 („ksieni benedyktynek w Staniątkach 1568–1573”), 203; Krasnowolski, *Historia klasztoru benedyktynek*, s. 62 („Ksieni Anna Stradomska wymieniona jest po raz pierwszy w dokumencie z r. 1568”); Borkowska, *Leksykon zakonnic polskich*, t. 2, s. 401 („ksieni w 1568; według tradycji rządziła w latach 1568–1573, ale w 1572 już jest dokument następczyni”); Borkowska, *Słownik mniszek benedyktyńskich w Polsce*, Tyniec 1989, s. 105.

⁷³ Szczaniecki, *Katalog opatów tynieckich*, s. 153–155 (brak daty instytucji); tenże, *Benedyktyni polscy*, s. 198–199 (j.w.). Zob. także Sczygielski, *Tinicia seu historia monasterii Tynecensis*, s. 113–114.

giae Maiestatis] literarum ad dictam abbatiam institui, literasque institutionis ex cancellaria sua dari et extradi. Illustrissimus et Reverendissimus Dominus episcopus supramemoratus, visis praedictis literis electionis et praesentationis in omnibus salvis, non viciatis nec cancellatis, aut aliqua sui parte suspectis, dictam electionem Reverendi Domini Stanisłai Sułowski approbavit et confirmavit [...] ipsumque Reverendum Stanislaum Sułowski auctoritate sua ordinaria per manus suae capiti impositionem instituit et investivit literasque institutionis et investiturae dandas decrevit, recepto prius ab ipso [...] corporali iuramento per ipsum ad Sancta Dei Evangelia praestito.

41

Szydlowski Stanisław opat (Hebdów–Brzesko)

instytucja 17 VIII 1575⁷⁴

AKMK, AEp 30, k. 465r–v (Institutio Reverendi Domini Szidłowski ad abbatiam monasterii Chebdoviensis seu Brestensis)

Anno Domini millesimo quingentesimo septuagesimo quinto, die vero Mercurii decima septima mensis Augusti, in curia Prandnik, dioecesis Cracoviensis. Coram Reverendissimo in Christo Patre et Domino, Domino Francisco Crassinsky, episcopo Cracoviensi, personaliter constitutus Reverendus Dominus Stanislaus Szydlowski, electus abbas Chebdoviensis, dioecesis Cracoviensis, obtulit et exhibuit eidem Reverendissimo Domino episcopo literas electionis, de se legitime et canonice ad abbatiam eiusdem monasterii Chebdoviensis seu Brestensis, morte Venerabilis Patris Bartholomaei Habicht, ultimi illius et immediati possessoris, vacantem, factae [...], petens illas per eundem Reverendissimum Dominum episcopum, uti loci ordinarium suum, auctoritate ordinaria approbari et confirmari, et se vigore illarum ad praedictam abbatiam institui ac investiri, ac benedictionis munus sibi conferri. Et Reverendissimus Dominus episcopus praenominatus, literis huiusmodi electionis visis et conspectis, eandem electionem, uti legitime et canonice factam et observatam, auctoritate sua approbavit et confirmavit, eumque Dominum Stanislaum Szydlowski ad praedictam abbatiam, earundem electionis literarum vigore, instituit ac investivit [...]. Et quoniam Sua Reverendissima Paternitas per se munus benedictionis illi conferre non potuit, variis negotiorum Reipublicae curis hoc interregni tempore impedita, ideo vices suas hoc nomine obeundas, Reverendissimo Domino Martino Bialobrzeski, episcopo Laodicensi, abbati Mogilensi, suffraganeoque et canonico Cracoviensi, commissit atque literas commissionis desuper opportunas, in personam eiusdem suffraganei extradendas mandavit.

⁷⁴ Backmund, *Monasticon Praemonstratense*, t. 1, s. 340 nr 28 [2 wyd.: t. 1 cz. 2, s. 412] (brak lat rządów opackich; u N. Backmunda duchowny ten nosi miano „Stanislaus Szyjowski”).

42

Świtanowska (Switanowska) Bronisława, ksieni (Imbramowice)
elekcja 12 XII 1848⁷⁵

ADK, OK–16/2, k. 185r–186r (Protokoł wyboru nowej ksieni Panien Norbertanek w Imbramowicach); zob. również: tamże, k. 184r – Bieg życia Tekli Bronisławy Switanowskiej (m.in.: Urodziłam się dnia 23 września 1797 roku w Krakowie, z rodziców religii rzymsko–katolickiej, z Tekli [z] Terałskich i Jacka małżonków Switanowskich)

Działo się na gruncie klasztoru PP. Norbertanek w Imbramowicach, dnia 12 grudnia 1848 roku. [Podczas] aktu elekcyjnego nowej ksieni w miejsce zmarłej pod dniem 1 listopada b.r. śp. Wiktorii Zdanowskiej, byłej ksieni i przełożonej klasztoru PP. Norbertanek w Imbramowicach [...], dwunastoma jednozgodnymi głosami wybrana została Przewielebna Bronisława Switanowska, tego zgromadzenia sekretarka, szkoły ochmistrzyń.

43

Trzcńska Anna Cecylia, ksieni (Staniątki)
elekcja 10 V 1619
instytucja 18 V 1619⁷⁶

AKMK, AEp 41, k. 647v–648v (*Instrumentum electionis abbatisae Staniatęcensis*)

Anno Domini millesimo sexcentesimo decimo nono [...], die vero Veneris decima mensis Maii, hora tertiarum, in monasterio Staniatęcensi sanctimonialium Ordinis Sancti Benedicti [...] Religiosa et Deodicata Virgo Anna Caecilia Trzcinska in abbatissam [Staniatęcensem electa est].

AKMK, AEp 41, k. 647v–648v (*Confirmatio eiusdem abbatisae*)

Actum die Sabbati, quae fuit decima octava Maii [1619]. Ilzae. Martinus Szyszkowski, Dei et Apostolicae Sedis gratia episcopus Cracoviensis, dux Severiae, Religiosae Sorori Annae Caeciliae Trzcinska totique congregationi monialium in monasterio Staniatęcensi nobis in Christo dilectis salutem in Domino. Postquam

⁷⁵ Zob. wyżej przyp. 28.

⁷⁶ Borkowska, *Słownik polskich księń benedyktyńskich*, s. 170 („Ksienią została w r. 1619 z woli biskupa M. Szyszkowskiego”), 203; Krasnowolski, *Historia klasztoru benedyktynek*, s. 109 („Rządy w klasztorze sprawowała od r. 1619 (konsekrowana jako ksieni w dniu 9 V [sic] do śmierci 4 V 1649 r.”); Borkowska, *Leksykon zakonnic polskich*, t. 2, s. 403 („ksieni od 1619, z woli biskupa M. Szyszkowskiego. Zmarła 4 V 1649”). Por. *Ksienie klasztoru staniątckiego*, wyd. J. Marecki, „Krakowski Rocznik Archiwalny”, 6 (2000) s. 106 („Obrana na przełożęństwo, od Wielebnego w Panu Bogu Księdza Marcina Szyszkowskiego, biskupa krakowskiego, poświęcona 9 [!] dnia maja [1619 roku]”); Borkowska, *Słownik mniszek benedyktyńskich w Polsce*, s. 105.

nobis delegatorum nostrorum relatione et per publici instrumenti fidem constitit de libera tua in abbatissae officium [...] electione [...], tuque sine ulla mora electionem huiusmodi sponte susceptis Divinae voluntati tuam subiiciendo, nobisque humiliter pro eiusdem electionis confirmatione et ratificatione per certas personas supplicasti, nos [...] auctoritate ordinaria, quae in hoc monasterio antecessores nostri Illustrissimi Domini episcopi Cracovienses ab immemorabili tempore usi sunt confirmandam et approbandam esse duximus, uti quidem praesentibus confirmamus et approbamus in Dei nomine [...], et dum modo in eodem monasterio ab ipso Reverendissimo Domino [Thoma Oborski], suffraganeo nostro Cracoviensi et episcopo Laodicensi, benedictionem solennem acceperis iuxta formam commissionis nostrae nullumque tibi canonicum quo ad huiusmodi electionem, confirmationem et benedictionem obstiterit impendimentum. [...] Datum in arce nostra Ilzensi, die decima octava mensis Maii, anno Domini millesimo sexcentesimo decimo nono.

44

Trzebiński Aleksander, opat-komendatariusz (Jędrzejów) instytucja 24 I 1641⁷⁷

AKMK, AEp 50, k. 61r–62r (Administratio abbatiae Andreoviensis)

Jovis XXIV Januarii 1641. Jacobus Zadzik, Dei et Apostolicae Sedis gratia episcopus Cracoviensis, dux Severiae, Perillustri et Admodum Reverendo Domino Alexandro Trzebinski, decano Sandomiriensi, canonico Cracoviensi, referendario Regni, fraterne nobis dilecto, salutem in Domino. Cum [...] Venerabiles et Religiosos priorem aliosque fratres conventus et monasterii Andreoviensis Ordinis Cisterciensis dioecesis nostrae Cracoviensis capitulariter ut moris est congregatos, Fraternitatem Tuam in abbatem et superiorem suum Divina Spiritus Sancti afflante gratia unanimi consensu elegeris, proinde sicuti id grato animo suscepimus ita etiam supplicationibus pro parte tua nobis porrectis inclinati, eandem electionem, uti rite et canonice factam gratamque habemus, autoritate nostra ordinaria libenter confirmandam et approbandam duximus, uti quidem approbamus et confirmamus. [...] Datum in arce nostra Bodzantinensi, die vigesima quarta Januarii, anno millesimo sexcentesimo quadragesimo primo.

⁷⁷ Bukowski, *Katalog opatów jędrzejowskich*, s. 198 („3 I 1641 r. Jan Klemens Branicki przywiózł do klasztoru nominację A. Trzebińskiego na opactwo jędrzejowskie, z poleceniem dokonania elekcji królewskiego kandydata. 27 [!] I tr. biskup krakowski Jakub Zadzik zatwierdził jego wybór, ale pod warunkiem złożenia profesji i przyjęcia habitu, chyba że Stolica Apostolska zwolni go od tego obowiązku”); Wiśniewski, *Historyczny opis kościołów, miast, zabytków i pamiątek w Jędrzejowskiem*, s. 63.

45

*Zaborowski Krzysztof, opat (Koprzywnica)**instytucja 3 I 1570⁷⁸**AKMK, AEp 29, k. 433v–434r (Institutio Domini Zaborowskij)*

Die Martii 3 Januarii [1570]. Cum Reverendus Dominus Christopherus Zaborowski, professione monastica suscepta, ad abbatiam Ordinis Cisterciensis monasterii Koprzywnicensis per liberam resignationem Venerabilis Jacobi Komorniczki, illius possessoris, vacatam, per totum conventum monasterii illius electus, peteret ut Sua Reverendissima Dominatio electionem de persona sua factam auctoritate ordinaria canonisari et approbari, Sua Reverendissima Dominatio [i.e. episcopus Cracoviensis Philippus Padniewski] [...] eandem [electionem] uti legitimam auctoritate sua ratificavit et approbavit, ac ipsum Venerabilem Dominum Christopherum Zaborowski ad eam ipsam abbatiam in persona procuratoris sui [...] per manus suae capiti eiusdem procuratoris sui impositionem instituit et investivit.

⁷⁸ Por. Wiśniewski, *Dekanat sandomierski*, s. 73.